

Raport

Stan ekonomii społecznej w regionie łódzkim w roku 2021

**Raport o stanie ekonomii społecznej
w regionie łódzkim w roku 2021**

Raport:

„Stan ekonomii społecznej w regionie łódzkim w roku 2021” został opracowany oraz wydrukowany w ramach projektu pn. „Koordynacja i rozwój ekonomii społecznej w województwie łódzkim” współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020, Osi priorytetowej IX Włączenie społeczne, Działania IX.3 Rozwój ekonomii społecznej, Poddziałanie IX.3.2 Koordynacja ekonomii społecznej.

Zamawiający:

Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi
Jednostka Organizacyjna Samorządu Województwa Łódzkiego
91-302 Łódź
ul. Snycerska 8
tel. 42 203 48 00
www.rcpslodz.pl
www.es.rcpslodz.pl

Wykonawca:

ASM - Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o

Opracowanie raportu:

Ewelina Dąbrowska-Nowak
Malwina Pietrzyk
Ewelina Baryła-Zapała
Aneta Gierowska
Łukasz Groblewski

Druk:

R2 Print Płock Adam Rytter

Publikacja bezpłatna
Nakład 500 egzemplarzy

Nr ISBN:

978-83-963514-2-5

Rzeczpospolita
Polska

województwo
łódzkie

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Spis treści

Wykaz skrótów	4
I. METODOLOGIA BADANIA	5
1.1 Kontekst badania.....	5
1.2 Zakres badania.....	5
1.3 Cele badania i strategia badawcza	7
1.4 Obszary badawcze.....	7
1.5 Techniki badawcze i dobór próby.....	10
II. STAN EKONOMII SPOŁECZNEJ W REGIONIE- ANALIZA DANYCH ZASTANYCH	15
2.1 Analiza dokumentów programowych	17
2.2 Podmioty Ekonomii Społecznej w województwie łódzkim - dane statystyczne	23
2.3 Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej w województwie łódzkim	27
2.4 Podmioty Ekonomii Społecznej w województwie łódzkim	28
III. PREZENTACJA WYNIKÓW BADAŃ.	32
3.1 Relacje podmiotów ekonomii społecznej z biznesem	33
3.2 Współpraca PES z biznesem	39
3.2.1 Podejmowane w ramach współpracy działania	48
3.3 Szanse – czynniki sprzyjające współpracy z biznesem	53
3.4 Bariery współpracy	57
3.5 Dobre praktyki	66
3.6 Ogólna ocena stanu ekonomii społecznej w regionie	70
IV. REKOMENDACJE	72
V. ANEKS	75
5.1 Narzędzia badawcze	75
5.2 Spis tabel i wykresów	97

Wykaz skrótów

ES - Ekonomia społeczna

CATI – wywiady telefoniczne wspomagane komputerowo (ang. *Computer-Assisted Telephone Interview*)

CIS- Centrum Integracji Społecznej

CSR- Społeczna Odpowiedzialność Biznesu (ang. *Corporate Social Responsibility*)

KE- Komisja Europejska

KIS- Kluby Integracji Społecznej

OPZ- Opis Przedmiotu Zamówienia

OWES – Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej

OzN- Osoby z niepełnosprawnością

PES – Podmioty Ekonomii Społecznej

PS- Przedsiębiorstwo Społeczne

TDI – telefoniczny wywiad pogłębiony (ang. *Telephone in-Depth Interview*)

WTZ- Warsztaty Terapii Zajęciowej

ZAZ – Zakłady aktywności Zawodowej

I. METODOLOGIA BADANIA

1.1 Kontekst badania

Badanie „Stan ekonomii społecznej w regionie łódzkim w roku 2021” realizowane było w ramach projektu pn. „Koordynacja i rozwój ekonomii społecznej w województwie łódzkim” współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020, Osi priorytetowej IX Włączenie społeczne, Działania IX.3 Rozwój ekonomii społecznej, Poddziałanie IX.3.2 Koordynacja ekonomii społecznej. Projekt realizowany jest przez Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi od 1 kwietnia 2018.

W związku z tym, głównym celem projektu jest rozwój ekonomii społecznej województwa łódzkiego poprzez koordynację działań inicjujących i rozwijających współpracę międzysektorową pomiędzy Ośrodkami Wsparcia Ekonomii Społecznej, Podmiotami Ekonomii Społecznej, Biznesem oraz Jednostkami Samorządu Terytorialnego w okresie 2018-2023 r.

W ramach realizacji przedsięwzięcia corocznie prowadzona jest ocena stanu ekonomii społecznej w województwie łódzkim.

1.2 Zakres badania

Zakres przedmiotowy badania to wielowymiarowa ocena stanu ekonomii społecznej w województwie łódzkim w roku 2021 w kontekście współpracy Podmiotów Ekonomii Społecznej z biznesem

Zakres podmiotowy badania

W grupie respondentów znalazły się następujące grupy osób:

- 1) przedstawiciele 4 Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej w województwie łódzkim
- 2) 20 przedstawicieli przedsiębiorstw społecznych, w tym spółdzielni socjalnych i spółek non profit
- 3) 40 przedstawicieli Podmiotów Ekonomii Społecznej;
- 4) 8 przedstawicieli Zakładów Aktywności Zawodowej;
- 5) 1 przedstawiciel Centrum Integracji Społecznej;
- 6) 60 przedstawicieli przedsiębiorstw.

Zakres czasowy: Badanie „Stan ekonomii społecznej w regionie łódzkim w roku 2021” zostało zrealizowane w maju 2022 roku.

Zakres terytorialny: województwo łódzkie.

Badania empiryczne zostały przeprowadzone wśród przedstawicieli subregionów województwa łódzkiego:

Tabela 1 Podział województwa łódzkiego na subregiony

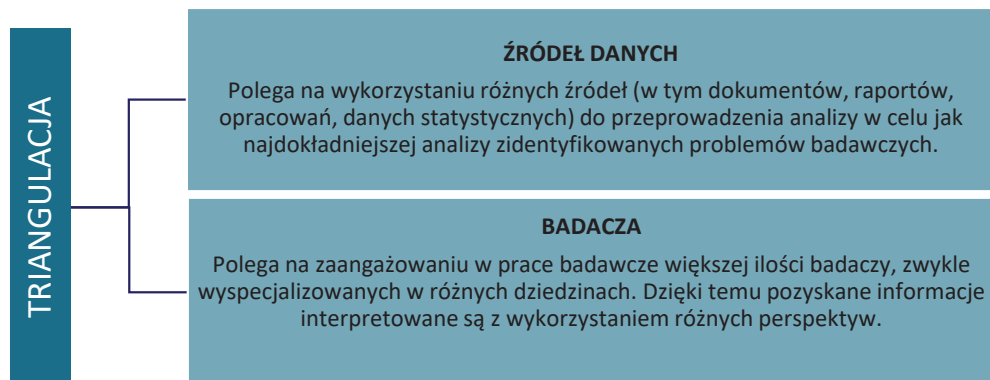
Subregion	Powiaty
Subregion I	Pabianicki
	Tomaszowski
	Łódzki wschodni
	Opoczyński
	Rawski
	Zduńskowolski
	Łaski
Subregion II	Zgierski
	Brzeziński
	Poddębicki
	Skierniewice (miasto)
	Skierniewicki
	Łowicki
	Łęczycki
	Kutnowski
Subregion III	Bełchatowski
	Piotrków Trybunalski (miasto)
	Piotrkowski
	Radomszczański
	Wieruszowski
	Wieluński
	Sieradzki
	Pajęczański
Subregion IV	Łódź (miasto)

Źródło: opracowanie własne, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

1.3 Cele badania i strategia badawcza

W badaniu przyjęto strategię triangulacji, czyli łączenia metod i źródeł danych w celu uzyskania możliwie najpełniejszego obrazu badanej rzeczywistości. Podstawą wykorzystania triangulacji staje się przekonanie, że różne metody a także źródła danych stanowią komplementarne źródło wiedzy o badanym zjawisku.

Schemat 1 Rodzaje triangulacji

Źródło: opracowanie własne, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

Głównym celem badania było dokonanie wielowymiarowej oceny stanu ekonomii społecznej w regionie łódzkim w roku 2021 w kontekście współpracy biznesu z podmiotami ekonomii społecznej na terenie województwa łódzkiego oraz identyfikacja możliwych obszarów współpracy sektora prywatnego z podmiotami ekonomii społecznej działających na terenie województwa łódzkiego.

1.4 Obszary badawcze

W poniższej tabeli zaprezentowano cele szczegółowe wraz z pytaniami stanowiącymi ich uzupełnienie, a także przyporządkowane do nich zastosowane techniki badawcze.

Tabela 2 Cel szczegółowy – techniki badawcze

Cel szczegółowy	Uzupełnienie celu szczegółowego	CATI przedsiębiorcy	CATI PES	TDI przedsiębiorcy	TDI PES	TDI OWES
1. Określenie aktualnego stanu relacji podmiotów ekonomii społecznej (dalej: PES)	1.1. Jakie są obecnie relacje podmiotów ekonomii społecznej (PES) z terenu województwa	x	x	x	x	x

Cel szczegółowy	Uzupełnienie celu szczegółowego	CATI przedsiębiorcy	CATI PES	TDI przedsiębiorcy	TDI PES	TDI OWES
zlokalizowanych w województwie łódzkim z firmami z tego terenu oraz zakresu istniejącej współpracy między nimi.	łódzkiego z firmami z tego terenu?					
2. Ustalenie poziomu wiedzy na temat podmiotów ekonomii społecznej (PES) oraz stopnia zainteresowania pracodawców z terenu województwa łódzkiego o ewentualną współpracę.	2.1 Jakie formy współpracy między PES a biznesem są podejmowane i w jakich zakresach?	x	x	x	x	x
	2.1.1 Czy PES są podwykonawcami dla firm komercyjnych?	x	x	x	x	x
	2.1.2 Czy biznes jest odbiorcą usług i produktów od PES?					
	2.1.3 Czy współpraca biznesu z PES polega na zatrudnianiu pracowników wychodzących z PES?	x	x	x	x	x
	2.2 Czy wielkość firmy komercyjnej ma wpływ na możliwości i chęci współpracy w PES?	x	x	x	x	x

Cel szczegółowy	Uzupełnienie celu szczegółowego	CATI przedsiębiorcy	CATI PES	TDI przedsiębiorcy	TDI PES	TDI OWES	
3. Identyfikacja możliwych obszarów współpracy pomiędzy biznesem i PES w województwie łódzkim – identyfikacje potrzeb PES wobec biznesu oraz określenie możliwości biznesu w tym zakresie	3.1 Jaki jest poziom wiedzy biznesu na temat PES?					x	
	3.1.1 Skąd biznes ma możliwość czerpać wiedzę na temat oferty PES?	x		x		x	
	3.2 Czy pracodawcy z terenu województwa łódzkiego są zainteresowani ewentualną współpracą z PES? Dlaczego?	x	x	x		x	x
	3.3 Czy pracodawcy z terenu województwa łódzkiego nie są zainteresowani ewentualną współpracą z PES? Dlaczego?	x	x	x		x	x
	3.4 Jakiego rodzaju wsparcia oczekują podmioty ekonomii społecznej od biznesu?			x		x	
4. Identyfikacja potencjalnych barier rozwoju współpracy	4.1 Jakie przewidywane trudności mogą się	x	x	x	x	x	

Cel szczegółowy	Uzupełnienie celu szczegółowego	CATI przedsiębiorcy	CATI PES	TDI przedsiębiorcy	TDI PES	TDI OWES
między lokalnym biznesem a podmiotami ekonomii społecznej.	pojawić przy podejmowaniu współpracy między lokalnym biznesem a PES?					
5. Wypracowanie rekomendacji dla celów 1 – 4.	5.1 Jakie są rekomendacje w zakresie współpracy lokalnego biznesu z podmiotami ekonomii społecznej w województwie łódzkim?	x	x	x	x	x
6. Identyfikacja dobrych praktyk w zakresie współpracy między lokalnym biznesem a podmiotami ekonomii społecznej w województwie łódzkim.	6.1 Jakie są dobre praktyki w zakresie współpracy między lokalnym biznesem a podmiotami ekonomii społecznej?	x	x	x	x	x

Źródło: opracowanie własne, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

1.5 Techniki badawcze i dobór próby

W ramach realizacji badania przeprowadzone zostały: analiza danych zastanych tzw. analiza *desk research* oraz badanie ilościowe z przedstawicielami przedsiębiorstw i Podmiotów Ekonomii Społecznej za pomocą metody CATI oraz badanie techniką TDI.

Badanie ilościowe CATI

Badanie ilościowe zostało przeprowadzone z wykorzystaniem techniki CATI czyli wywiadów telefonicznych wspomaganych komputerowo (Computer Assisted Telephone Interview).

Badanie zrealizowano na próbie 60 przedsiębiorstw z województwa łódzkiego. Prawie wszystkie z nich działały powyżej 5 lat: na etapie realizacji terenowej badania przyjęto, że to właśnie długo działające na rynku firmy będą mogły mieć największe doświadczenie zarówno w zakresie nawiązywania współpracy z PES jak i innych aspektów istotnych z punktu widzenia badania. Badaniem objęto wszystkie subregiony województwa. Ostatecznie przebadano po 15 firm z subregionu północnego i wschodniego oraz 14 z subregionu zachodniego i 16 z subregionu centralnego.

Tabela 3 Charakterystyka próby- przedsiębiorcy

		Liczebność
1. Jak długo działa Pani/Pana przedsiębiorstwo?	Rok lub krócej	0
	Od ponad roku do 2 lat	0
	Od ponad 2 lat do 5 lat	2
	Powyżej 5 lat	58
	Nie wiem/ trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi	0
2. Ilu pracowników zatrudnia P. przedsiębiorstwo?	do 9 pracowników (mikroprzedsiębiorstwo)	6
	od 10 do 49 pracowników (małe przedsiębiorstwo)	14
	od 50 do 249 pracowników (średnie przedsiębiorstwo)	20
	od 250 pracowników (duże przedsiębiorstwo)	20
Subregion	A - Subregion Zachodni	14
	B - Subregion Północny	15
	C - Subregion Wschodni	15
	D - Subregion Centralny	16

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych z przedsiębiorcami, N=60, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

Ponadto założono realizację 68 wywiadów z PES. Próbę tę zrealizowano w 100%. Badaniem objęto podmioty, które długo funkcjonowały w regionie; większość tych instytucji działało od 5 lub więcej lat. Większość podmiotów nie zatrudniała wolontariuszy. Szczegóły dotyczące przebadanych podmiotów, znajdują się w poniższej tabeli.

Tabela 4 Charakterystyka próby- PES-y

		Liczebność
typ podmiotu	Przedstawiciele przedsiębiorstw społecznych w tym spółdzielnie socjalne i spółki non profit	19
	Przedstawiciele Podmiotów Ekonomii Społecznej	42
	Przedstawiciele Zakładów Aktywności Zawodowej	7
Jak długo działa Państwa podmiot?	Rok lub krócej	1
	Od ponad roku do 2 lat	3
	Od ponad 2 lat do 5 lat	9
	Powyżej 5 lat	55
	Nie wiem/ trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi	0
Czy pracują u Państwa wolontariusze?	Tak	29
	nie	39

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych z PES, N=68, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

Badanie techniką TDI

Telefoniczny wywiad pogłębiony (TDI – *Telephone in-Depth Interview*) polega na przeprowadzeniu ustrukturyzowanej rozmowy telefonicznej z respondentem. Jej celem jest uzyskanie konkretnych informacji w sposób planowy i metodyczny według określonego schematu, który nazywany jest scenariuszem wywiadu. Standaryzacja poruszanych zagadnień, a w szczególności celu rozmowy, pozwala na dokonanie porównywania poszczególnych wywiadów. TDI trwa nieco krócej niż IDI (Individual In-Depth Interview – bezpośredni wywiad pogłębiony) i ogniskuje się bardziej na uzyskiwaniu konkretnych informacji niż ich szczegółowym pogłębieniu. W badaniu prowadzonym tą techniką istotną rolę odgrywa brak możliwości wpływu ankieta (wynikającego z mimowolnych

sygnałów którymi ankietę daje do zrozumienia, która odpowiedź jest pożądana) na respondenta podczas trwania wywiadu.

Liczba wywiadów w grupach PES, ZAZ, przedsiębiorstw społecznych, małych, średnich i dużych przedsiębiorstw uzależniona była od liczby podmiotów spełniających, zgodnie z założeniami OPZ, kryterium wstępne (tj. współpracujących z PES- w przypadku przedsiębiorstw, lub biznesem- w przypadku PES) oraz od liczby zgód na udział w badaniu. **Założono przeprowadzenie maksymalnie 15 wywiadów z przedsiębiorcami oraz przedstawicielami Podmiotów Ekonomii Społecznej oraz dodatkowo 5 wywiadów (4 wywiady z OWES oraz 1 wywiad z CIS).**

Zrealizowano:

- 5 zakładanych wywiadów (4 wywiady z OWES oraz 1 wywiad z CIS).
- 13 wywiadów z przedstawicielami PES.

Analiza Desk Research

Głównym założeniem analizy materiałów zastanych (*desk research*) jest analiza i przetwarzanie danych, które pochodzą z już istniejących źródeł. Jest to badanie wtórne, czyli takie, w którym dane nie są wywoływane. Analiza desk research jest sposobem prowadzenia czynności badawczych polegających na ponownym analizowaniu danych surowych, zastanych i uprzednio zarchiwizowanych oraz zebranych przez innych autorów w ramach ich projektów badawczych. Źródła danych mogą być pozyskiwane zarówno z literatury jak również dostępnych wyników badań, raportów, dokumentów strategicznych i prawnych, a także z zasobów elektronicznych dostępnych w obiegu publicznym (prasa, książki, raporty, archiwa, Internet). Na etapie selekcji danych należy dokonać jednak ich weryfikacji pod kątem rzetelności i aktualności. W desk research korzysta się z analizy treści źródeł, danych statystycznych, prowadzi się analizy przekrojowe i porównania danych historycznych. W analizie wykorzystywane mogą być m.in. materiały klienta (wcześniejsze badania, dane wewnętrzne), opracowania branżowe, prasa branżowa, dane statystyczne, materiały zamieszczone w internecie, materiały zbierane od konkurentów itp. Przeprowadzenie analizy Desk Research wymaga stałego monitorowania źródeł informacji. Prowadzenie analizy tą metodą można podzielić na cztery etapy. Pierwszy etap badania polega na określeniu problemów, które należy rozwiązać. Drugi etap to segregacja informacji, które znajdują się już w obiegu. Kolejny etap to analiza pełnego spektrum informacji. Ostatnią fazę badania Desk Research stanowi przygotowanie raportu zawierającego podsumowanie dla danego problemu badawczego ze wskazaniem na źródła danych.

Analizie danych zastanych poddane zostały następujące dokumenty:

Dokumenty programowe:

- „Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej” (KPRES);
- Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030;
- Projekt „Strategia w zakresie polityki społecznej województwa łódzkiego do 2030 roku”;
- Program współpracy samorządu województwa łódzkiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2021;
- Program wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej województwa łódzkiego 2030;
- Dane Statystyczne pochodzące z Głównego Urzędu Statystycznego;
- Inne opracowania tematyczne i przedmiotowe.

II. STAN EKONOMII SPOŁECZNEJ W REGIONIE - ANALIZA DANYCH ZASTANYCH

Trudnością przeprowadzenia analizy odnoszącej się do roku 2021 był fakt, że większość dokumentów strategicznych zakończyła obowiązywanie w roku 2020, a nie wszystkie nowe dokumenty zostały przyjęte do momentu realizacji badania (kwiecień/maj 2022 r.). Dlatego też wybrano jedynie 3 dokumenty programowe tj. Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku „Ekonomia Solidarności Społecznej” (KPRES), Strategia Województwa Łódzkiego oraz Program współpracy samorządu województwa łódzkiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2021, jednakże mające największy wpływ na analizowane zagadnienie. Województwo łódzkie położone jest w centralnej części Polski i zajmuje obszar o powierzchni 18 219 km² (9. miejsce wśród województw). Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w czerwcu 2020 r. Łódzkie zamieszkiwało 2 448 713 osób (6. miejsce w Polsce). Gęstość zaludnienia była wyższa niż średnio w Polsce i wynosiła 135 os./km² (Polska 123 os./km²), przy czym w miastach osiągała wartość 1 320 os./km², zaś na obszarach wiejskich 54 os./km². Na podstawie danych przedstawionych w Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030 wskaźnik urbanizacji wynosił 62,4%, co dawało województwu łódzkiemu 7. miejsce w Polsce. Strukturę administracyjną województwa łódzkiego tworzą 21 powiatów i 3 miasta na prawach powiatu (Łódź, Piotrków Trybunalski, Skierniewice). Podstawową sieć osadniczą tworzy natomiast 177 gmin, w tym 18 miejskich, 28 miejsko-wiejskich oraz 131 wiejskich. Dnia 1 stycznia 2020 r. do grona gmin miejsko-wiejskich dołączyły Piątek i Lututów. Poszczególne powiaty wchodzą w skład 4 subregionów.

Rok 2021 był rokiem trwającej pandemii Covid-19. Miało to także wpływ na przepisy prawne obowiązujące Podmioty Ekonomii Społecznej. Aktem prawnym regulującym postępowanie w tym okresie jest Ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem Covid-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych. Na jej mocy Podmioty Ekonomii Społecznej prowadzące działalność gospodarczą, będące mikro, małym lub średnim przedsiębiorcą mogły skorzystać z dofinansowania wynagrodzeń oraz składek ze środków Funduszu Pracy (z pomocy tej mogły skorzystać PESy, w sytuacji gdy spadek obrotów w ciągu dowolnie wskazanych 2 kolejnych miesięcy kalendarzowych, przypadających po 31.12.2019 r. wyniósł co najmniej 30%. Ponadto z opcji dofinansowania wynagrodzeń oraz składek ze środków Funduszu Pracy mogły skorzystać organizacje pozarządowe oraz spółdzielnie socjalne. W przypadku PESów zgłaszających do ubezpieczenia społecznego mniej niż 50 osób można było na mocy ustawy skorzystać z umorzenia składek na ubezpieczenia społeczne oraz odroczenia lub rozłożenia składek ZUS. Podmiotom Ekonomii

Społecznej zaproponowano także instrumenty pomocy zwrotnej. Były to m.in. niskooprocentowana pożyczka dla mikroprzedsiębiorców ze środków Funduszu Pracy, preferencyjna pożyczki płynnościowe BGK, zmiany warunków spłaty pożyczek dla PES, wsparcie zwrotne z Agencji Rozwoju Przemysłu. Warsztaty Terapii Zajęciowej uzyskały możliwość dofinansowania ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych kosztów uczestnictwa w warsztacie terapii zajęciowej, Zakłady Aktywności Zawodowej otrzymały możliwość ubiegania się o rekompensatę za wypłacone wynagrodzenia (w części finansowanej z działalności wytwórczej lub usługowej) w przypadku spadku obrotów lub przestoju¹.

Minister Finansów i Polityki Regionalnej, w następstwie stanu pandemii Covid-19 oraz wojny na Ukrainie, podjął decyzję o częściowym zawieszeniu stosowania Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020 (dalej: Wytyczne²). Głównym celem zawieszenia Wytycznych było lepsze dostosowanie interwencji podejmowanych przy wsparciu Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze włączenia społecznego do warunków wynikających zarówno ze stanu pandemii jak i agresji zbrojnej Federacji Rodyjskiej na Ukrainę. Zawieszenie tych wytycznych miało zastosowanie wyłącznie do:

- nowo wybieranych do dofinansowania projektów, które zakładają bezpośrednie działania na rzecz walki z epidemią Covid-19 i jej skutkami lub które zakładają bezpośrednie działania na rzecz wsparcia osób przybywających do Polski w związku z wystąpieniem skutków kryzysu wywołanego konfliktem zbrojnym na terytorium Ukrainy w 2022 r.;
- zmian dokonywanych w projektach obejmujących ich rozszerzenie o działania ukierunkowane na przeciwdziałanie epidemii Covid-19 i jej skutkom lub o działania ukierunkowane na rzecz wsparcia osób przybywających do Polski w związku z wystąpieniem skutków kryzysu wywołanego konfliktem zbrojnym na terytorium Ukrainy w 2022 r. W tym przypadku zawieszenie odnosi się również do projektów realizowanych na podstawie poprzednich wersji Wytycznych (wprowadzone rozwiązania stosuje się wówczas do odpowiedników zawieszonych punktów).

¹ <https://www.gov.pl/attachment/f12725b8-cfd6-4c5d-93e0-e6640807490f>

² informacja o częściowym zawieszeniu stosowania wytycznych - dostępna na stronie:

<https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/dokumenty/projekt-wytycznych-w-zakresie-realizacji-przedsiwziec-w-obszarze-wlaczania-spoiecznego-i-zwalczania-ubostwa-z-wykorzystaniem-srodkow-efs-i-efrr-na-lata-2014-2020/> (dostęp z dn.: 06.06.2022)

2.1 Analiza dokumentów programowych

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. „Ekonomia Solidarności Społecznej” (KPRES)

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku jest kluczowym dokumentem w obszarze ekonomii społecznej w skali krajowej. Został on przyjęty uchwałą nr 11 Rady Ministrów, z dnia 31 sierpnia 2019 roku (Monitor Polski pozycja 214, Warszawa 27.02.2019r.). Odpowiedzialność za opracowanie programu powierzono Ministerstwu Rodziny Pracy i Polityki Społecznej. W myśl dokumentu Podmioty Ekonomii Społecznej będą stanowiły ważny element aktywizacji i integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz dostawcami usług użyteczności publicznej i realizatorami zadań z zakresu rozwoju lokalnego. W ramach Programu określone zostały 4 priorytety i obszary związane z kierunkami interwencji publicznej: Obszar I. Solidarna wspólnota lokalna, Obszar II. Solidarny rynek pracy, Obszar III. Konkurencyjna przedsiębiorczość społeczna, Obszar IV. Solidarne społeczeństwo. Cel długofalowy programu został określony jako: „Ekonomia społeczna i solidarna stanie się istotnym instrumentem aktywnej polityki społecznej, wsparcia rozwoju społecznego oraz lokalnego”. Zgodnie z celem głównym programu do roku 2023 podmioty ekonomii społecznej i solidarnej będą ważnym elementem aktywizacji i integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz dostawcami usług użyteczności publicznej i realizatorami zadań z zakresu rozwoju lokalnego³. Ponadto doprecyzowano cele szczegółowe, które obejmują:

- wspieranie trwałego partnerstwa podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej z samorządem terytorialnym w realizacji usług społecznych użyteczności publicznej oraz zadań publicznych w zakresie rozwoju lokalnego,
- zwiększenie liczby wysokiej jakości miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- zwiększenie konkurencyjności podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej na rynku,
- upowszechnienie pozytywnych postaw wobec ekonomii społecznej i solidarnej⁴.

³ https://www.ekonomiaspoleczna.gov.pl/download/files/EKONOMIA_SPOLECZNA/KPRES.pdf

⁴ https://www.ekonomiaspoleczna.gov.pl/download/files/EKONOMIA_SPOLECZNA/KPRES.pdf

Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030

Strategia rozwoju województwa jest najważniejszym dokumentem samorządu województwa określającym wizję i cele polityki regionalnej w wymiarze gospodarczym, społecznym i przestrzennym oraz działania niezbędne do ich osiągnięcia. Dokument strategiczny został przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Łódzkiego nr XXXI/414/21 z dnia 6 maja 2021r.⁵ Część strategiczną dokumentu tworzą zamierzenia rozwojowe województwa, na które składają się: cele strategiczne, cele operacyjne oraz kierunki działań pozwalające na osiągnięcie założonej wizji rozwoju. W Strategii wskazano trzy cele strategiczne w ramach trzech sfer tj. gospodarczej, społecznej i przestrzennej określone jako:

- Nowoczesna i konkurencyjna gospodarka,
- Obywatelskie społeczeństwo równych szans,
- Atrakcyjna i dostępna przestrzeń.

Dodatkowo wskazano jeden cel horyzontalny: efektywnie i odpowiedzialnie zarządzany region. Obywatelskie społeczeństwo równych szans to obszar powiązany z prowadzoną analizą sektora ekonomii społecznej. Zgodnie ze Strategią największym bogactwem województwa łódzkiego są jego mieszkańcy (niezależnie od miejsca zamieszkania i pozycji społecznej). W myśl strategicznych działań wzrastać ma zaufanie społeczne oraz poczucie międzyludzkiej solidarności, co sprawia, że mieszkańcy angażują się w działalność społeczną i wolontariat, zwłaszcza w ramach lokalnych społeczności, a także są otwarci na integrację z osobami zagrożonymi wykluczeniem.

Realizacja strategicznej polityki rozwoju adresowana jest do wszystkich podmiotów funkcjonujących w województwie łódzkim i będzie odbywała się na całym jego obszarze.

Program współpracy samorządu województwa łódzkiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2021

W celu zapewnienia przejrzystości oraz ułatwienia prowadzenia dialogu pomiędzy samorządem a organizacjami pozarządowymi corocznie Województwo Łódzkie opracowuje dokument pt. Program współpracy samorządu województwa łódzkiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami

⁵ http://strategia.lodzkie.pl/wp-content/uploads/2021/05/SRWL-2030_6.05.2021_uchwalona.pdf

wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, w którym określone zostają cele, zasady, formy współpracy oraz priorytetowe kierunki działania. Głównym celem współpracy jest zbudowanie społeczeństwa obywatelskiego oraz dążenie do większego zaangażowania mieszkańców w realizację działań na rzecz rozwoju województwa łódzkiego poprzez wzmocnienie partnerstwa pomiędzy Samorządem Województwa a organizacjami pozarządowym. W dokumencie wyodrębniono 10 obszarów działania (zakresów przedmiotowych), w których to wskazane zostały priorytetowe zadania publiczne. Dotyczyły one następujących obszarów: wspomaganie rozwoju demokracji i społeczeństwa obywatelskiego, kultura, sztuka, ochrona dziedzictwa kulturowego, edukacja, polityka społeczna, ochrona i promocja zdrowia, kultura fizyczna i sport, turystyka i krajoznawstwo, ochrona środowiska, wspomaganie rozwoju gospodarczego, w tym rozwoju przedsiębiorczości oraz działania na rzecz porządku i bezpieczeństwa publicznego oraz ratownictwa i ochrony ludności.

Projekt „Koordynacja i rozwój ekonomii społecznej w województwie łódzkim”

Istotnym elementem w ramach prowadzonej analizy jest zwrócenie uwagi na projekt „Koordynacja i rozwój ekonomii społecznej w województwie łódzkim”. Realizatorem trwającego od 1 kwietnia 2018 roku projektu jest Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi od 1 kwietnia 2018 roku. Projekt jest współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020, Osi priorytetowej IX Włączenie społeczne, Działania IX.3 Rozwój ekonomii społecznej, Poddziałanie IX.3.2 Koordynacja ekonomii społecznej. Celem projektu jest rozwój ekonomii społecznej województwa łódzkiego poprzez koordynację działań inicjujących i rozwijających współpracę międzysektorową pomiędzy Ośrodkami Wsparcia Ekonomii Społecznej, Podmiotami Ekonomii Społecznej, Biznesem oraz Jednostkami Samorządu Terytorialnego w okresie 2018 r.-2023 r. Za kluczowe rezultaty realizacji projektu uznano: pobudzenie rozwoju sektora ekonomii społecznej w woj. łódzkim, przyczyniające się do powstania nowych i trwałych miejsc pracy, wzrost znaczenia ekonomii społecznej w regionie, jako ważnego czynnika aktywizacji osób w trudnej sytuacji życiowej, wzrost znaczenia ekonomii społecznej w rozwoju lokalnym, jako narzędzia do rozwiązywania lokalnych problemów społecznych, stworzenie regionalnych sieci współpracy OWES i PES działających na terenie województwa łódzkiego, celem podniesienia ich kondycji, rozwoju i wzmocnienia PES jako partnera sektora samorządowego w realizacji usług społecznych, wzmocnienie potencjału podmiotów ekonomii społecznej poprzez wzrost kompetencji, wymianę doświadczeń i dobrych praktyk w zakresie funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej, w tym podmiotów o charakterze reintegracyjnym, wdrażanie rekomendacji

wynikających z bieżącego monitorowania sytuacji sektora ekonomii społecznej w województwie. W ramach projektu corocznie realizowanych jest następujących 8 zadań:

- sieciowanie Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej,
- funkcjonowanie Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Łódzkim,
- aktualizacja Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej,
- tworzenie regionalnych sieci kooperacji podmiotów ekonomii społecznej o charakterze reintegracyjnym,
- działania zwiększające widoczność podmiotów ekonomii społecznej,
- rozwój współpracy jednostek samorządu terytorialnego z innymi podmiotami lokalnymi, w tym podmiotami ekonomii społecznej,
- inicjowanie współpracy sektora ekonomii społecznej z biznesem i środowiskiem naukowym,
- weryfikacja statusu przedsiębiorstwa społecznego.

Projekt „Strategia w zakresie polityki społecznej województwa łódzkiego do 2030 roku

Opracowanie projektu Wojewódzkiej Strategii w zakresie Polityki Społecznej do 2030 roku było wynikiem prac i konsultacji podjętych przez różne grupy interesariuszy (ekspertów, przedstawicieli powiatów województwa łódzkiego, przedstawicieli kluczowych instytucji działających w obszarze polityki społecznej). Strategia wojewódzka w zakresie polityki społecznej stanowi integralną część strategii rozwoju województwa. Jednym z celów horyzontalnych opracowanych na potrzeby strategii jest szeroko pojęte wsparcie ekonomii społecznej. Uzasadnieniem dla przyszłych, projektowanych działań realizowanych w obszarze i na rzecz rozwoju ES w regionie są następujące aspekty⁶:

- Potencjał ekonomiczny podmiotów ekonomii społecznej, który w strategii oceniony został jako niewystarczający, przede wszystkim ze względu na kwestie finansowe (budżet PES nie przekracza przeciętnie 10 tysięcy złotych).
- Brak dużych podmiotów ES w regionie, ale także rozmieszczenie przestrzenne ośrodków ES- ośrodki o dużym potencjale skoncentrowane są w granicach administracyjnych Łodzi. Może to wpływać na skuteczność realizacji lokalnych usług.

⁶ Na podstawie projektu Strategii w zakresie polityki społecznej województwa łódzkiego do 2030 roku (z dnia 13.04.2022)

- Niedostosowanie wsparcia oferowanego PES. Dotyczy to przede wszystkim realizowania krótkich (2-3 letnich) projektów, głównie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego, których realizacja w dużej mierze skupiona jest na osiągnięciu wartości zakładanych wskaźników. Ogranicza to możliwość trwałego, systematycznego budowania ES w społecznościach lokalnych. Dodatkowo należy nadmienić, że uzasadnieniem podjętych działań w Strategii jest brak infrastruktury wsparcia sektora obywatelskiego.
- Niewystracający udział PES w działaniach z zakresu usług publicznych zleconych przez samorząd- udział w zadaniach tych to ok. 1% budżetu samorządów.
- Niska rozpoznawalność pojęcia PES oraz ES- czego skutkiem jest niezrozumienie zadań i przede wszystkim celów, misji ekonomii społecznej.
- Niewielki udział PES w programach wspierania przedsiębiorczości, zarówno o zasięgu krajowym, jak i regionalnym. Jednym z powodów takiego stanu może być nietraktowanie PES jako części sektora MŚP (małych, średnich przedsiębiorstw). Potwierdzeniem tego może być fakt, że strategię i programy gminne na lata 2014-2020 nie uwzględniają ES jako części rozwoju gospodarczego, ewentualnie jako instrument polityki społecznej.
- Problemy kadrowe, w szczególności związane z kwestiami liderstwa, wypalenia liderów, oraz braków kadrowych, w szczególności braku wykwalifikowanych i chętnych (gotowych podjąć pracę) liderów.

Wszystkie wyżej wskazane powody stały się uzasadnieniem, oraz punktem wyjścia do stworzenia kierunków przyszłych działań w obszarze wzmocnienia ekonomii społecznej w regionie. W strategii wyróżniono 3 główne kierunki działań i odpowiadające celowi głównemu zadania do realizacji.

- I KIERUNEK to rozwój aktywności społecznej i lokalnej. Cel ten osiągnięty zostanie przede wszystkim poprzez rozwój instrumentów edukacji obywatelskiej i przedsiębiorczości społecznej od najmłodszych lat. Edukacja ta odbywać się będzie zarówno w szkołach jak i na uczelniach. Kolejnym zadaniem jest budowanie tożsamości i współodpowiedzialności lokalnej oraz wspieranie powstania różnych grup inicjatywnych. Grupy te rozumiane są szeroko i obejmują zarówno stowarzyszenia, partnerstwa lokalne jak i klastry, grupy nieformalne. Ostatnim zadaniem, które przyczyni się do rozwoju aktywności społecznej i lokalnej są kampanie społeczne promujące i krzewiące postawy obywatelskie i pro społeczne.
- II KIERUNEK to wzmocnienie ekonomii społecznej w regionie. Założono realizację pięciu głównych zadań. Po pierwsze, budowanie i rozwijanie lokalnego systemu wsparcia dla PES. Po drugie, włączenie podmiotów ekonomii społecznej do systemu wsparcia MŚP. Po trzecie

wspieranie PES w obszarze usług społecznych realizowanych na rzecz lokalnych społeczności, oraz wspieranie tych podmiotów, które aktywizują społecznie i zawodowo osoby zagrożone wykluczeniem społecznym. Ostatnim zadaniem jest tworzenie lokalnych inkubatorów przedsiębiorczości społecznej.

- III KIERUNEK to zwiększenie roli podmiotów ekonomii społecznej jako dostawcy usług i produktów odpowiadających lokalnym potrzebom. Przewidziano cztery główne działania do realizacji w ramach tego kierunku. Pierwszym zadaniem jest szeroko rozumiane wsparcie w zakresie przekazywania przez samorzady zadań publicznych i społecznych do realizacji PES. Innymi słowy zbudowanie wieloletniej współpracy w oparciu o klauzule społeczne, kontakty długoterminowe. Po drugie wspieranie powstawania nowych lokalnych systemów usług społecznych. Po trzecie wspieranie i tworzenie partnerstw publiczno- prywatnych i społecznych, które realizowałyby usługi społeczne. Ostatnim w końcu działaniem zaplanowanym w ramach rozwoju tego kierunku jest tworzenie sieci, kooperacji i partnerstw międzysektorowych (między PES, biznesem, jednostkami samorządu i światem nauki).

2.2 Podmioty Ekonomii Społecznej

Zgodnie z Wytycznymi w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020⁷, podmioty ekonomii społecznej to:

- a) spółdzielnia socjalna
- b) jednostka reintegracyjna, realizująca usługi reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym:
 - CIS i KIS;
 - ZAZ i WTZ;
- c) organizacja pozarządowa lub podmiot, o którym mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2019 r. poz. 688);
- d) spółdzielnia, której celem jest zatrudnienie;
- e) koło gospodyń wiejskich;
- f) zakład pracy chronionej.

Poniżej zaprezentowano definicje oraz charakterystykę poszczególnych, wybranych (ze względu na zakres przedmiotowego badania i analizy) podmiotów ekonomii społecznej. Autorzy niniejszego raportu podjęli decyzję o nieprezentowaniu liczebności poszczególnych PES w regionie. Po pierwsze, nie istnieje jedna, spójna i aktualizowana baza podmiotów ekonomii społecznej funkcjonujących w regionie. Po drugie, autorzy mają świadomość, że w wyniku epidemii Covid-19 i powstałych w jej wyniku negatywnych skutków dla otoczenia społeczno-gospodarczego, część podmiotów ekonomii społecznej mogła zawiesić, ograniczyć swoją działalność, lub nawet ją zlikwidować. Z tego względu analiza dotycząca określonych podmiotów ekonomii społecznej zaprezentowana poniżej dotyczy charakterystyki tych podmiotów, sposobu ich działania i innych ogólnych informacji. Wyjątkiem są przedsiębiorstwa społeczne: analiza dotycząca funkcjonujących na terenie województwa przedsiębiorstw społecznych stanowi oddzielny podrozdział i zaprezentowana została w dalszej części raportu.

⁷ <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/dokumenty/projekt-wytycznych-w-zakresie-realizacji-przedsiwziec-w-obszarze-wlaczzenia-spolecznego-i-zwalczania-ubostwa-z-wykorzystaniem-srodkow-efs-i-efrr-na-lata-2014-2020/> (dostęp z dn.: 06.06.2022)

Przedsiębiorstwa społeczne (PS)

Zgodnie z założeniami zaprezentowanymi przez Komisję Europejską w 2011 roku w Inicjatywie na rzecz przedsiębiorczości społecznej, przedsiębiorstwa społeczne to przede wszystkim organizacje, które łączą cel społeczny ze wszelkimi inicjatywami przedsiębiorczymi. Komisja Europejska określa mianem przedsiębiorstw społecznych, wszystkie przedsiębiorstwa:

- dla których cel społeczny jest głównym powodem działalności;
- które inwestują osiągnięte zyski głównie na cele społeczne;
- których sposób organizacji odzwierciedla ich misję, z wykorzystaniem zasad demokratycznych lub partycypacyjnych.

Należy jednak zaznaczyć, że pomimo tego, że KE opracowała powyższe założenia, nie każdy kraj członkowski UE z nich korzysta. Termin i przede wszystkim charakterystyka przedsiębiorczości społecznej zostały na Polskim gruncie opisane po raz pierwszy w Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES) na lata 2014-2020 – rządowym programie rozwoju w rozumieniu ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. z 2014 r., poz. 1649). Dokument ten definiuje przedsiębiorstwa społeczne jako „podmioty ekonomii społecznej, które prowadzą działalność gospodarczą lub odpłatną pożytku publicznego, aktywizują zawodowo osoby trudno zatrudnialne, nie prywatyzują zysku lub nadwyżki bilansowej i są zarządzane w sposób partycypacyjny⁸”.

Centra integracji społecznej (CIS)

Centra Integracji Społecznej tworzone są przez jednostki samorządu terytorialnego, NGO, kościoły lub spółdzielnie socjalne. Reintegracja społeczna realizowana w CIS obejmuje m.in. kształcenie umiejętności niezbędnych do pełnienia ról społecznych, naukę planowania i gospodarowania dochodami. Centrum, w ramach reintegracji zawodowej, może prowadzić działalność wytwórczą, handlową lub usługową oraz działalność wytwórczą w rolnictwie, z wyłączeniem działalności polegającej na wytwarzaniu i handlu wyrobami przemysłu paliwowego, tytoniowego, spirytusowego, winiarskiego, piwowarskiego, a także pozostałych wyrobów alkoholowych o zawartości alkoholu powyżej 0,5% oraz wyrobów z metali szlachetnych albo z udziałem tych metali. Jednocześnie

⁸ Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku (2019 rok), str. 12

działalność wytwórcza, handlowa i usługowa nie jest działalnością gospodarczą w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. z 2010 r. Nr 220, poz. 1447 i Nr 239, poz. 1593) i może być prowadzona jako statutowa działalność odpłatna pożytku publicznego w rozumieniu przepisów o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Jakkolwiek centra integracji społecznej mogą kierować swoje działania do osób z niepełnosprawnościami, to CIS znajdujący się na terenie województwa łódzkiego nie podejmuje działań ukierunkowanych bezpośrednio na wsparcie OzN.

Kluby integracji społecznej (KIS)

Kluby Integracji Społecznej mogą być powoływane przez te same podmioty, co CIS-y (tj. jednostki samorządu terytorialnego, NGO, kościoły i spółdzielnie socjalne). Kluby, podobnie jak centra, prowadzą reintegrację społeczną i zawodową polegającą, m.in. na organizowaniu: działań mających na celu pomoc w znalezieniu pracy, robót publicznych, prac społecznie użytecznych, poradnictwa prawnego, staży, działań samopomocowych. Funkcjonowanie KIS może być współfinansowane ze środków UE lub JST.

Warsztaty terapii zajęciowej (WTZ)

Warsztaty Terapii Zajęciowej to jedna z trzech podstawowych form aktywności (pozostałe dwie to: zakłady pracy chronionej i zakłady aktywności zawodowej) wspomagającej proces rehabilitacji zawodowej dla osób z niepełnosprawnością. Jest to organizacja regulowana Ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych⁹. Osobom, które nie są zdolne do wykonywania pracy zawodowej WTZ-y oferują możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej, a także pomoc w uzyskaniu lub odzyskaniu umiejętności wymaganych przez rynek pracy.

Zakłady pracy chronionej (ZPCh)

Zakłady pracy chronionej są przedsiębiorstwami zatrudniającymi osoby z wyższymi stopniami niepełnosprawności, czyli te osoby, które nie poradziłyby sobie na otwartym rynku pracy. Aby dane przedsiębiorstwo mogło zdobyć status ZPCh musi spełnić wymagania zapisane w Ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych¹⁰. Celem ZPCh, oprócz wypracowania zysku finansowego, jest również rehabilitacja osób

⁹ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19971230776/U/D19970776Lj.pdf>

¹⁰ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19971230776/U/D19970776Lj.pdf>

z niepełnosprawnościami, która jest realizowana w ramach indywidualnych programów rehabilitacyjnych. Ustawa gwarantuje ZPCh pewne przywileje, ale też nakłada na nie specjalne obowiązki względem OzN.

Spółdzielnie socjalne

Spółdzielnie socjalne są specyficzną formą przedsiębiorstw społecznych. Tworzą je w większości osoby zagrożone marginalizacją ze względu na bezrobocie, niepełnosprawność czy chorobę psychiczną, które mają trudności w znalezieniu pracy. Członkowie spółdzielni uczą się samodzielności i planowania długofalowego, np. sami dbają o finanse, zarządzają działalnością, wyznaczają kierunki rozwoju.

Zakłady aktywności zawodowej (ZAZ)

Według Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej zakłady aktywności zawodowej to miejsca, w których osoby z niepełnosprawnościami wykonują pracę, przy czym celem tych zakładów nie jest uzyskanie zysku. Z kolei według PFRONU-u stanowią one jednostki organizacyjne wyodrębnione organizacyjnie i finansowo, w których zatrudniane są osoby ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, u których zdiagnozowany został autyzm, upośledzenie umysłowe lub choroba psychiczna. Osoby te wymagają specjalnych warunków pracy.

Wśród podmiotów, które mają uprawnienia do tworzenia ZAZ-ów znajdują się przede wszystkim powiaty, gminy, fundacje, stowarzyszenia lub inne organizacje wspierające rehabilitację społeczno-zawodową osób z niepełnosprawnościami.

2.3 Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej w województwie łódzkim

Na terenie województwa łódzkiego funkcjonują 4 akredytowane Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej tzw. OWES.

Pierwszy z nich to Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej Centrum KLUCZ prowadzony przez Instytut Spraw Obywatelskich. Instytut Spraw Obywatelskich jest organizacją obywatelską niezależną od partii politycznych i korporacji. Misją tej organizacji jest rozwijanie, kształtowanie i promowanie postaw obywatelskich. Od 2004 r. Instytut dba o krzewienie takich idei jak bezpieczna żywność, czyste powietrze, godne życie opiekunów osób niepełnosprawnych, godna praca, dostęp do rzetelnej informacji. Zasięg działalności OWES to Subregion I, który obejmuje powiaty: zduńskowski, łaski, pabianicki, łódzki-wschodni, tomaszowski, rawski, opoczyński.

Drugi OWES pod nazwą JA – TY – MY prowadzony jest przez Stowarzyszenie Wsparcie Społeczne „Ja – Ty – My”. Stowarzyszenie to jest organizacją pozarządową działającą od osiemnastu lat w obszarze rehabilitacji i reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Stowarzyszenie realizuje projekty wspierające rozwój ekonomii społecznej, pomagając tworzyć i prowadzić podmioty ekonomii społecznej i przedsiębiorstwa społeczne w regionie łódzkim. Swoim zasięgiem obejmuje powiaty: poddębicki, zgierski, brzeziński, skierniewicki, miasto Skierniewice, łowicki, łęczycki, kutnowski wchodzące w skład subregionu II.

Trzeci OWES to Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej przy Centrum Promocji i Rozwoju Inicjatyw Obywatelskich OPUS. Centrum OPUS powstało w 1999 r. z myślą o tym, by ułatwić ludziom działanie na rzecz innych, a od ponad 10 lat prowadzi Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej. Obejmuje powiaty: bełchatowski, piotrkowski, miasto Piotrków Trybunalski, radomszczański, pajęczański, wieluński, wieruszowski, sieradzki – subregion III.

Czwarty - Łódzki Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej jest prowadzony w ramach projektu partnerskiego trzech pozostałych OWES tj. Centrum KLUCZ, OWES JATYMY, OWES OPUS. Swoim zasięgiem obejmuje obszar Subregionu IV tj. Łódź.

2.4 Przedsiębiorstwa społeczne w województwie łódzkim

Ze względu na fakt, że dostępne są aktualne dane dotyczące liczebności przedsiębiorstw społecznych funkcjonujących w regionie, autorzy niniejszego raportu postanowili przedstawić statystyki dotyczące działalności tych podmiotów w województwie łódzkim. Dane, które poddano analizie, pozyskano z interaktywnej Bazy Przedsiębiorstw Społecznych, w której znajdują się wszystkie przedsiębiorstwa społeczne z całego kraju¹¹. Na terenie województwa łódzkiego funkcjonuje¹² 91 przedsiębiorstw społecznych. Niezależnie od formy (fundacja/ spółdzielnia socjalna/ spółka/ stowarzyszenie) najwięcej PS funkcjonuje na terenie Łodzi (aż 36). Najczęściej są to podmioty posiadające status fundacji, nieco rzadziej natomiast spółdzielni socjalnej. Szczegółowe informacje dotyczące tych przedsiębiorstw społecznych zaprezentowane zostały w poniższej tabeli.

Tabela 5 Przedsiębiorstwa społeczne w regionie- dane statystyczne¹³

		Forma prawna				Ogółem
		fundacja	spółdzielnia socjalna	spółka non profit (sp. z o.o.)	stowarzyszenie	
Powiat	Bełchatowski	4	0	1	0	5
	Brzeziński	1	0	1	0	2
	Kutnowski	3	4	0	0	7
	Łowicki	1	0	0	1	2
	Łódzki Wschodni	1	0	1	0	2
	Łódź	18	11	2	5	36
	Opoczyński	2	2	0	0	4
	Pabianicki	0	1	2	0	3
	Piotrków Trybunalski	2	1	0	0	3
	Poddębicki	0	0	1	0	1
	Radomszczański	1	1	0	1	3
	Rawski	1	2	0	0	3
	Sieradzki	1	0	0	0	1
	Skierniewice	1	0	1	1	3
	Tomaszowski	3	0	0	0	3
	Wieluński	0	0	0	1	1
	Wieruszowski	0	1	0	0	1
	Zduńskowolski	1	0	0	0	1
	Zgierski	6	2	1	1	10
	Ogółem	46	25	10	10	91

Źródło: opracowanie na podstawie danych z portalu www.ekonomiaspoleczna.gov.pl

¹¹ Baza znajduje się na stronie <http://www.bazaps.ekonomiaspoleczna.gov.pl/> (dostęp z dn.: 06.06.2022)

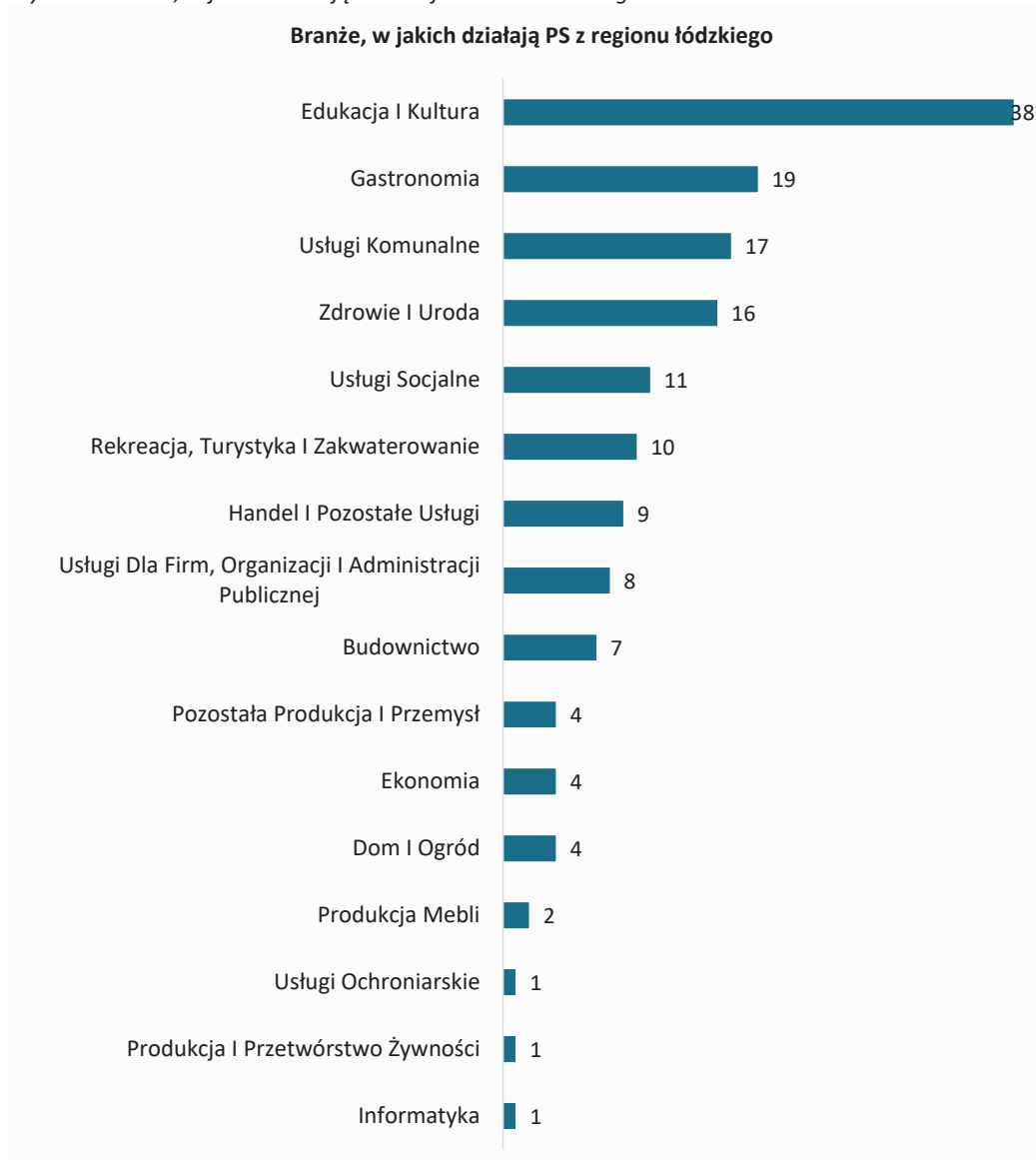
¹² Stan na 06.06.2022

¹³ tamże

W województwie łódzkim funkcjonuje najwięcej przedsiębiorstw społecznych działających w branży edukacyjnej i kulturalnej (aż 38 podmiotów¹⁴). Należy zaznaczyć, że działalność ta może dotyczyć szerokiego zakresu usług edukacyjnych (w tym szkoleniowych, warsztatowych), takich jak na przykład: zajęcia z zakresu tańca i fitnessu dla dzieci, młodzieży i dorosłych, działalność w sektorze upowszechniania kultury muzycznej oraz wsparcia rozwoju i kariery młodych artystów, działania aktywizujące dzieci i młodzież oraz osoby starsze w zakresie turystyki, szkoły przetrwania oraz technologii informacyjno-komunikacyjnych. Zakres usług w ramach tej branży jest wobec powyższego bardzo szeroki. Kolejną branżą jest gastronomia, w której działa 19 przedsiębiorstw społecznych. Łódzkie PS z tej branży zajmują się między innymi prowadzeniem punktów gastronomicznych (restauracji, barów szybkiej obsługi) i jadalni, organizacją eventów i imprez okolicznościowych (obsługa cateringu) ale także produkcją zdrowej żywności, a nawet wytwarzaniem piwa. 17 PS zajmuje się usługami komunalnymi, najczęściej z zakresu sprzątnia, utrzymania i zagospodarowania terenów zielonych. 16 przedsiębiorstw społecznych działa w branży zdrowia i urody. Główny zakres działalności to prowadzenie terapii, rehabilitacji, masaży, gimnastyki i innych zajęć fizjoterapeutycznych.

¹⁴ podmioty prowadzić działalność w różnych branżach- z tego powodu liczebności zaprezentowane na wykresie są większe od liczby PS w regionie

Wykres 1 Branże, w jakich działają PS z województwa łódzkiego

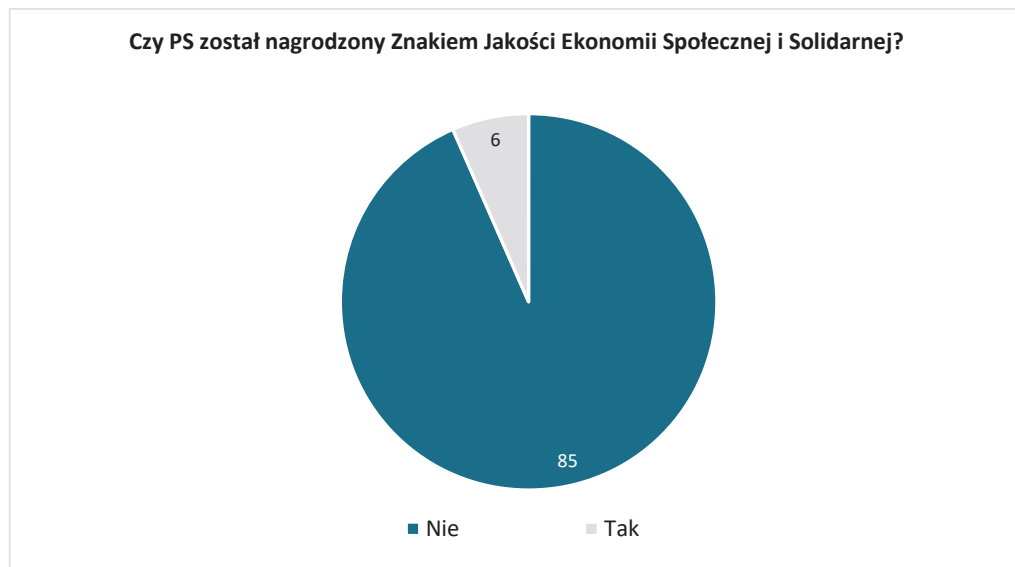

Źródło: opracowanie na podstawie danych z portalu www.ekonomiaspoleczna.gov.pl

Istotnym aspektem są także certyfikacje łódzkich przedsiębiorstw społecznych. 6 przedsiębiorstw społecznych z regionu została odznaczona certyfikatem Znak Jakości Ekonomii Społecznej i Solidarnej. Przyznanie certyfikatu stanowi wyróżnienie podmiotów, które przyczyniają się do rozwoju społecznego i gospodarczego środowiska lokalnego. Certyfikowane podmioty angażują się w realizację misji społecznej, a jednocześnie z sukcesem prowadzą działalność o charakterze

gospodarczo-ekonomicznym. Certyfikat ten w znaczącym stopniu przyczynia się także do budowania marki podmiotów oraz sektora ES¹⁵.

Wykres 2 PS nagrodzone Znakiem Jakości Ekonomii Społecznej i Solidarnej

Źródło: opracowanie na podstawie danych z portalu www.ekonomiaspoleczna.gov.pl

W tym miejscu wspomnieć należy ponadto o innym certyfikacie, który przyznawany jest podmiotom ekonomii społecznej- Znak Zakup Prospołeczny. W celu ułatwienia rozpoznania produktów i usług, które oferowane są przez PES, w tym przedsiębiorstwa społeczne, Fundacja im. Królowej Polski św. Jadwigi oraz inne organizacje pozarządowe przygotowały kampanię oznaczania tych podmiotów specjalnym znakiem. Posiadanie takiego znaku jest świadectwem jakości usług i produktów stworzonych z dbałością o wykorzystanie potencjału społecznego¹⁶. Na liście podmiotów posiadających ten znak znajduje się aż 21 podmiotów ekonomii społecznej z regionu, z czego aż 16 przedsiębiorstw społecznych.

¹⁵ Informacje pochodzą ze strony: <https://www.ekonomiaspoleczna.gov.pl/Znak,Jakosci,Ekonomii,Społecznej,i,Solidarnej,2022,-ogloszenie,konkursu,4280.html> (dostęp z dn.: 06.06.2022)

¹⁶ Informacje pochodzą ze strony: <http://www.zakupprospoleczny.pl/o-znaku>

III. PREZENTACJA WYNIKÓW BADAŃ

W niniejszej części raportu przedstawione zostały wyniki przedmiotowego badania ilościowego oraz jakościowego. W tym miejscu należy zaznaczyć, że autorzy uwzględnili perspektywę zarówno PES jak i przedstawicieli przedsiębiorstw biorących udział w badaniu ilościowym. Dane ilościowe przedstawione zostały w tabelach oraz na wykresach. W tabelach zawarto, ze względu na małą liczebność próby (60 przedsiębiorstw oraz 68 PES) informacje zarówno o liczebności jak i procentowym rozkładzie odpowiedzi.

Na etapie analizy zdecydowano także, że większość danych ilościowych przedstawiona zostanie w podziale na zmienne niezależne. Innymi słowy wyniki badania przedstawiono, w przypadku PES- w podziale na typ podmiotu, w przypadku firm- w podziale na wielkość zatrudnienia. W tabelach tych oprócz podziału na wskazane powyżej zmienne, znajduje się także informacja o ogólnym rozkładzie procentowym i liczbowym. W ostatnim wierszu zaznaczono, jaki procent i liczebność ogółu respondentów (np. wszystkich przedstawicieli przedsiębiorstw, niezależnie od ich wielkości) wskazała na określone odpowiedzi.

Ponadto przedstawione w niniejszym raporcie wyniki ilościowe, zgodnie z przyjętą strategii triangulacji, opatrzone opisem oraz pogłębiano wnioski na podstawie informacji uzyskanych od przedstawicieli PES i OWES w trakcie jakościowych wywiadów telefonicznych oraz analizy danych zastanych. Należy w tym miejscu wyjaśnić sposób oznaczania cytatów, pochodzących z wywiadów jakościowych (pogłębianych wywiadów telefonicznych). Ze względu na konieczność zapewnienia respondentom poufności uzyskanych informacji zdecydowano o nie oznaczaniu źródła pochodzenia każdego cytatu (to znaczy oznaczaniu typu podmiotu, którego przedstawiciel wypowiedział dane słowa). Ma to szczególne znaczenie w przypadku małych populacji (takich jak np. OWES-y lub ZAZ-y, PS-y), gdzie prawdopodobieństwo identyfikacji danego podmiotu jest bardzo duże. Cytaty pochodzące z wywiadów pogłębianych oznaczone więc zostały kursywą i umieszczono je w ramce, zgodnie z poniższym przykładem:

To jest przykład cytatu pochodzącego z transkrypcji telefonicznych wywiadów pogłębianych zrealizowanych z OWES oraz PES.

3.1 Relacje podmiotów ekonomii społecznej z biznesem

Pierwszym wymiarem diagnozy współpracy podmiotów ekonomii społecznej oraz biznesu są ich relacje, rozumiane przede wszystkim jako rozpoznawalność PES oraz ich oferty przez przedstawicieli świata biznesu. Przedsiębiorstwom biorącym udział w badaniu zadano najpierw pytanie o to, czy spotkali się kiedykolwiek (przed badaniem) z pojęciem Podmiotów Ekonomii Społecznej. W ten sposób chciano sprawdzić rozpoznawalność tych podmiotów i ich funkcjonowanie w świadomości przedstawicieli łódzkiego biznesu.

Tabela 6 Znajomość pojęcia podmioty ekonomii społecznej

		Czy spotkał/a się P. wcześniej z pojęciem podmioty ekonomii społecznej?			
		Tak		Nie	
Wielkość przedsiębiorstwa	od 10 do 49 pracowników (małe przedsiębiorstwo)	7	35%	13	65%
	od 50 do 249 pracowników (średnie przedsiębiorstwo)	4	20%	16	80%
	od 250 pracowników (duże przedsiębiorstwo)	5	25%	15	75%
	Ogółem (cała badana grupa)	16	26,7%	44	73,3%

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych z przedsiębiorcami, N=60, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

Zdecydowana większość badanych stwierdziła, że nie spotkała się wcześniej (przed badaniem) z takim terminem. Wyniki te pokrywają się w dużej mierze z wnioskami, jakie wskazane zostały w projekcie Strategii w zakresie polityki społecznej województwa łódzkiego do 2030 roku, w którym jednym z uzasadnień wyznaczenia kierunku rozwoju i działań wspierających ekonomię społeczną była niska rozpoznawalność PES i świadomość społeczna dotycząca tego czym są i co jest celem działania podmiotów ekonomii społecznej.

Przedsiębiorcom komercyjnym zadano także pytanie o to, czy znana jest im oferta jakiegokolwiek PES z województwa łódzkiego.

Tabela 7 Znajomość oferty PES

		Czy znana jest P. oferta jakiegokolwiek PES z województwa łódzkiego?			
		TAK		NIE	
Wielkość przedsiębiorstwa	od 10 do 49 pracowników (małe przedsiębiorstwo)	1	5%	19	95%
	od 50 do 249 pracowników (średnie przedsiębiorstwo)	3	15%	17	85%
	od 250 pracowników (duże przedsiębiorstwo)	3	15%	17	85%
	Ogółem (cała badana grupa)	7	11,7%	53	88,3%

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych z przedsiębiorcami, N=60, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

Prawie wszyscy badani udzielili na to pytanie odpowiedzi przeczącej. Tak niski odsetek firm, którym znana jest oferta PES może być związany z kilkoma głównymi czynnikami. Po pierwsze, niewielka liczba przedsiębiorstw w regionie wie, czym są PES-y (oraz czym się zajmują). Innymi słowy, niski odsetek firm miał okazję zapoznać się z działalnością tych podmiotów- spowodowane jest to niską rozpoznawalnością i świadomością społeczną dotyczącą istnienia takich właśnie form aktywności ekonomii społecznej. Po drugie, spowodowane to może być niewystarczającym wypromowaniem podmiotów ekonomii społecznej.

(...) trzeba cały czas jakby wzmacniać tę świadomość ludzi, że takie firmy funkcjonują, takie przedsiębiorstwa (...) że są na tym rynku, na zasadzie reklamy trochę.

Badani respondenci (przedstawiciele PES) zwrócili uwagę na występowanie trudności w nawiązywaniu relacji pomiędzy sektorem ekonomii społecznej a biznesem. Wynikają one ze wzajemnego niezrozumienia, które jest konsekwencją braku wiedzy o sobie i funkcjonowaniu stereotypów. Jedynym słusznym rozwiązaniem wydaje się intensywne szeroko zakrojone uświadamianie społeczeństwa, że PES-y mogą być równorzędnymi partnerami, a współpraca z nimi przynosić będzie korzyści obu stronom.

(...) trochę też mało atrakcyjne mogą się wydawać [PES], bo gdzieś rzeczywiście pokutuje takie przekonanie o trzecim sektorze (...) gdzieś teraz to pokutuje troszkę, że to są jakieś słabszej jakości usługi, ale naprawdę tak nie jest. (...) myślę, że to przede wszystkim taki lęk, obawa, że po prostu właśnie gdzieś te usługi będą nieprofesjonalnie zrealizowane, że coś się przedłuży, że to nie jest taki partner do współpracy, który rzeczywiście będzie kompetentny i terminowy.

Może po prostu kampanie społeczne jakieś takie powinny być realizowane na rzecz współpracy podmiotów ekonomii społecznej z biznesem, że jest to partner równorzędny. (...) czy to w radio, czy to w mediach społecznościowych, czy w telewizji, tak żeby ludzie po prostu nie bali się tych organizacji, zamawiać w organizacjach pozarządowych i żeby traktowano ich jak równorzędnego partnera biznesowego.

Z drugiej strony, ośrodki wsparcia ekonomii społecznej podejmują działania promujące przedsiębiorstwa społeczne oraz sieciujące je z biznesem, co zaczyna przynosić pozytywne efekty, zarówno jeśli chodzi o rozpoznawalność PES-ów, jak i ich oferty.

(...) coś zaczyna się dziać, nie jest to jeszcze jakoś bardzo mocno rozpropagowane. Są pojedyncze jakieś faktycznie działania, gdzie organizacje czy kupują, czy współpracują, czy po prostu firmy działające komercyjnie na rynku zamawiają coś od organizacji pozarządowej. Zaczyna się coś dziać. Czasami faktycznie widzimy, że jest to na zasadzie partnerstwa, że te organizacje są traktowane poważnie. No myślę, że idzie to w bardzo dobrym kierunku.

Myślę, że ta współpraca się rozwija, ona się rozwija bardzo powoli.

Natomiast brak wiedzy o PES nie zależy od wielkości przedsiębiorstwa, a zatem zjawisko jest powszechne i w dużej mierze wynikające z braku występowania informacji na temat PES w środowisku funkcjonowania biznesu.

To nie wygląda za dobrze. To znaczy ani na jednym, ani na drugim poziomie [JST, przedsiębiorcy] ta współpraca nie jest jakaś mocno powiązana. To są raczej incydentalne przypadki.

W 2021 roku większość badanych Podmiotów Ekonomii Społecznej funkcjonujących na terenie województwa łódzkiego kontaktowało się z przedsiębiorstwami częściej niż raz w miesiącu.

Tabela 8 Częstotliwość kontaktów z przedsiębiorstwami

		Jak często Państwa Podmiot kontaktował się z przedsiębiorstwami w 2021 roku											
		W ogóle się nie kontaktowała		Sporadycznie (1-2 razy)		Kilkukrotnie (3-4 razy)		Częściej niż kilkakrotnie (5-9 razy)		Dość często (raz w miesiącu)		Bardzo często (częściej niż raz w miesiącu)	
Typ respondenta	Przedstawiciele przedsiębiorstw społecznych w tym spółdzielni socjalne i spółki non profit	2	10,5%	1	5,3%	2	10,5%	2	10,5%	3	15,8%	9	47,4%
	Przedstawiciele Podmiotów Ekonomii Społecznej	13	31,0%	4	9,5%	3	7,1%	3	7,1%	7	16,7%	12	28,6%
	Przedstawiciele Zakładów Aktywności Zawodowej	0	0,0%	1	14,3%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	6	85,7%
	Ogółem (cała badana grupa)	15	22,1%	6	8,8%	5	7,4%	5	7,4%	10	14,7%	27	39,7%

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych z PES, N=68, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

Należy jednak w tym miejscu zaznaczyć, że kontakt z firmami komercyjnymi nie oznaczał nawiązania trwałej współpracy – należy pamiętać, że PES-y kontaktować się mogły z przedsiębiorcami z różnego powodu, nie zawsze podstawą do tego kontaktu była chęć nawiązania lub kontynuowania wspólnych działań. Co więcej, kontakt z biznesem zadeklarowali przedstawiciele wszystkich Zakładów Aktywności Zawodowej – stwierdzili oni, że kontakt ten był bardzo częsty. Może to wynikać bezpośrednio z tego, że wszystkie funkcjonujące na terenie województwa ZAZ-y mają ofertę produktów/ usług kierowanych nie tylko do klientów indywidualnych, ale także firm. Pozytywnie jednak należy odbierać wychodzenie przez PES z inicjatywą nawiązywania relacji międzysektorowej. Niepokój może jednak nadal budzić bardzo duży odsetek PES, które nie kontaktowały się z biznesem w ogóle. Oznacza to bowiem brak wiedzy lub chęci do rozpoczęcia procesu usamodzielniania się pod względem ekonomicznym, mimo że częścią ich działalności są przedsięwzięcia gospodarcze. Co więcej, przedstawiciele niektórych podmiotów ekonomii społecznej biorący udział w wywiadach pogłębionych zwracali uwagę na społeczny odbiór spółdzielni socjalnych czy przedsiębiorstw społecznych; zdaniem badanych pojęcia te mogą negatywnie kojarzyć się przedstawicielom biznesu.

Istnieje wobec powyższego ryzyko, że wpłynie to negatywnie na dalszą współpracę, a nawet fakt jej nawiązania. Jak mówią inni przedstawiciele PES, problem stanowią stereotypiczne przekonania łączące działalność tych podmiotów z działalnością instytucji, które przyznają zasiłki społeczne.

(...) jeżeli zdobędę sobie bezpośrednio jakiegoś klienta, może też niekoniecznie informując go na dzień dobry, że jestem przedsiębiorstwem społecznym, albo fundacją, to czasem jest trochę łatwiej, jak po czasie to wychodzi, to dopiero fajnie to zaczyna grać. A to takie powoływanie się od razu na fundację i że dzięki temu możemy coś zrobić, nie zawsze dobrze jest odbierane.

Większość przedsiębiorców jeszcze traktuje przedsiębiorstwa ekonomii społecznej jako takie pijawki, które chcą coś wyciągnąć, a nie jak partnerów biznesowych. (...) sama nazwa spółdzielnia socjalna, w samej tej nazwie <<socjalna>> się od razu kojarzy z patologią, prawda? Kojarzyć się może z patologią, że my obsługujemy patologię. No bo jak socjalny, to socjalny przede wszystkim kojarzy się na dzień dzisiejszy z zasiłkami.

Tylko właśnie często problem pojawia się jeszcze przed pierwszym fizycznym spotkaniem. Jeżeli biznes słyszy, że organizacja pozarządowa w jakiś tam sposób chce nawiązać relację i się pojawi, to z automatu jest to myślenie, że będzie postawa prosząco-błagalna i że właśnie to pierwsze spotkanie ma skończyć się przekazaniem jałmużny. A tu właśnie nie do końca tak jest i to jest gruby problem, jeżeli chodzi o przeforsowanie takiego sposobu myślenia wśród przedsiębiorców.

Jeżeli chodzi o przedsiębiorstwa komercyjne, to większość z nich w ogóle nie kontaktowała się z PES w 2021 roku, przy czym częściej dotyczyły to małych firm, zatrudniających do 49 pracowników.

Tabela 9 Częstotliwość kontaktów z PES

		Jak często Państwa Przedsiębiorstwo kontaktowało się z PES w 2021 roku?													
		W ogóle się nie kontaktowało		Sporadycznie (1-2 razy)		Kilkukrotnie (3-4 razy)		Częściej niż kilkukrotnie (5-9 razy)		Dość często (raz w miesiącu)		Bardzo często (częściej niż raz w miesiącu)		Nie wiem/ trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi	
Wielkość przedsiębiorstwa	od 10 do 49 pracowników (małe przedsiębiorstwo)	18	90%	1	5%	0	0%	0	0%	1	5%	0	0%	0	0%
	od 50 do 249 pracowników (średnie przedsiębiorstwo)	15	75%	2	10%	0	0%	0	0%	1	5%	0	0%	2	10%
	od 250 pracowników (duże przedsiębiorstwo)	7	35%	2	10%	0	0%	0	0%	1	5%	3	15%	7	35%
	Ogółem (cała badana grupa)	40	66,7%	5	8,3%	0	0,0%	0	0,0%	3	5,0%	3	5,0%	9	15,0%

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych z przedsiębiorcami, N=60, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

Należy jednak pamiętać, że w badaniu udział wzięło tylko 60 przedsiębiorstw: istniało wobec tego duże prawdopodobieństwo, że badanie zostanie przeprowadzone z tymi firmami komercyjnymi, które akurat nie podjęły takiej współpracy. Należy zwrócić także uwagę na to, że prawie co 6 badany nie umiał udzielić na to pytanie jednoznacznej odpowiedzi. Może wynikać to z faktu, że nie każda organizacja informuje o swoim statusie przedsiębiorstwa społecznego. Co więcej, większość przedsiębiorstw biorących udział w badaniu nie spotkała się wcześniej z pojęciem podmiotów ekonomii społecznej, jest zatem oczywiste, że nie mogli oni z nimi współpracować.

3.2 Współpraca PES z biznesem

Badanym przedsiębiorcom komercyjnym zadano pytanie o to, czy ich przedsiębiorstwo było kiedykolwiek odbiorcą produktów lub usług jakiegóż PES.

Tabela 10 Bycie odbiorcą usług PES w opinii przedsiębiorców

		Czy Państwa przedsiębiorstwo było kiedykolwiek odbiorcą produktów lub usług PES? (np. Zakładu Aktywności zawodowej?)			
		tak		nie	
Wielkość przedsiębiorstwa	od 10 do 49 pracowników (małe przedsiębiorstwo)	2	10,0%	18	90,0%
	od 50 do 249 pracowników (średnie przedsiębiorstwo)	5	25,0%	15	75,0%
	od 250 pracowników (duże przedsiębiorstwo)	6	30,0%	14	70,0%
	Ogółem (cała badana grupa)	13	21,7%	47	78,3%

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych z przedsiębiorcami, N=60, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

Większość badanych (przedsiębiorstw komercyjnych) nie była odbiorcami produktów lub usług PES; tylko co piąty badany zadeklarował, że korzystał z usług lub produktów tych podmiotów. Należy pamiętać, że pytanie to dotyczyło współpracy między PES a biznesem w zakresie działalności produkcyjno-usługowej. Istotne ze względu na przyjęte cele badania było także ustalenie, czy firmy współpracowały z PES w 2021 roku.

Tabela 11 Współpraca przedsiębiorców z PES

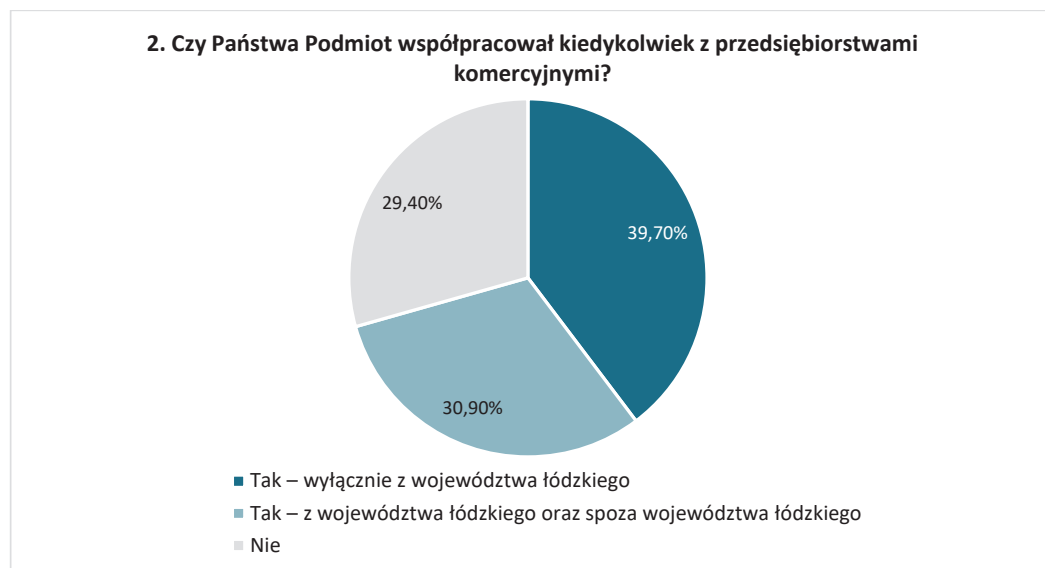
		Czy współpracowali Państwo z PES w 2021 roku?			
		TAK		NIE	
Wielkość przedsiębiorstwa	od 10 do 49 pracowników (małe przedsiębiorstwo)	2	10,0%	18	90,0%
	od 50 do 249 pracowników (średnie przedsiębiorstwo)	2	10,0%	18	90,0%
	od 250 pracowników (duże przedsiębiorstwo)	6	30,0%	14	70,0%
	Ogółem (cała badana grupa)	10	16,7%	50	83,3%

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych z przedsiębiorcami, N=60, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

Zdecydowana większość firm komercyjnych nie współpracowała z PES w 2021 roku. Niezależnie od wielkości firmy odsetek ten był bardzo wysoki, chociaż należy zaznaczyć, że dużo częściej z PES współpracowały firmy największe to jest zatrudniające minimum 250 pracowników. Może to wynikać przede wszystkim z faktu dużych potrzeb usługowych tego rodzaju przedsiębiorstw (np. w zakresie usług administracyjnych) jak i wypełniania zasad społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR).

Należy także dodać, że przedsiębiorstwa komercyjne biorące udział w badaniu zostały dobrane w sposób losowy, jednak badanie nie zostało wykonane na reprezentatywnej grupie firm (to znaczy na grupie odpowiadającej strukturze populacji ogólnej) a więc wniosków nie można uogólniać. Z tego względu podobnie brzmiące pytanie zadano także przedstawicielom PES biorącym udział w badaniu ilościowym. większość Podmiotów Ekonomii Społecznej, funkcjonujących na terenie województwa łódzkiego, współpracowała z przedsiębiorstwami komercyjnymi - dotyczy to zarówno współpracy z firmami komercyjnymi znajdującymi się w województwie, jak i poza województwem.

Wykres 3 Współpraca PES z przedsiębiorstwami

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych z PES, N=68, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

Jeśli ta współpraca została podjęta, to była ona przez PES-y oceniana pozytywnie. Przedstawiciele tych podmiotów dostrzegali liczne korzyści współpracy z przedsiębiorcami. Przede wszystkim PES i biznes wzajemnie się uzupełniają w swojej działalności oraz starają się wspólnie rozwiązywać problemy, o ile takie wystąpią. Pomimo tego, że (jak twierdzi jeden z przedstawicieli PES), przedstawiciele biznesu nie zawsze mają świadomość roli i celów działalności PES (co także

potwierdziły wyniki niniejszych badań, szczególnie w zakresie rozpoznawalności terminu PES), możliwość współpracy biznesu i PES jest nie tylko możliwa, ale przynosi obopólne korzyści.

Z firmami bardzo dobry, bo co prawda nie do końca rozumieją idee ekonomii społecznej i nie do końca rozumieją, po prostu pewne rzeczy robią. Są bardziej nastawieni na to, żeby osiągnąć jednak zysk, bo taka jest ich rola. Natomiast jestem zadowolony ze współpracy dlatego, że mocno się dogadujemy. Uzupełniamy swoje braki, jest wola do tego, żeby rozwiązywać problemy i przedsiębiorcy tak naprawdę po tym, jak dostaną od nas pierwszego człowieka na praktyki bardzo często wracają i zgłaszają się po kolejnych.

(...) nasze życie zależy od biznesu. My kupujemy materiały do funkcjonowania spółdzielni od biznesu i nasze usługi sprzedajemy też do biznesu. Sprzedajemy do klienta indywidualnego, ale sprzedajemy do biznesu i do różnych przedsiębiorstw, do różnych spółdzielni też, do różnych podmiotów samorządowych, czy jednostek samorządu.

Zdaniem przedstawicieli PES biorących udział w badaniu jakościowym, współpraca taka nie kończyła się na jednorazowym działaniu, a umowy zawierane były na kilka lat. PES-y zapewniły sobie tym samym stałe źródło dochodów i stabilność dla zatrudnianych pracowników.

Mamy też oczywiście bardzo dużo stałych umów, które są podpisane na współpracę na dwa lata, trzy lata, pięć lat, a niektóre są już zawarte ileś lat temu i po prostu na czas nieokreślony.

Niemniej jednak istnieje w sektorze opinia, że przedsiębiorcy podejmują współpracę z PES-ami w celu poprawienia swojego wizerunku, lecz bez większego przekonania co do realizowanej przez nie misji. Stąd zdarza się, że ogranicza się ona do przekazania środków finansowych, bez zaangażowania się w realne działania.

Generalnie idą na łatwiznę, czyli im łatwiej, tym lepiej. Najlepiej albo dać pieniądze, albo pokazać, że my tutaj wspieramy jakąś fundację, a nie angażować się w trudniejszą współpracę z jakimś podmiotem. Łatwiej przelać pieniądze, zrobić jeden przelew do jakiejś fundacji czy stowarzyszenia i powiedzieć, że o matko, wspieramy tutaj i tak dalej, niż nawiązać jakąś trwałą współpracę i brać pod uwagę wszystkie konsekwencje tego, czy na przykład to, że pracownicy niekoniecznie będą aż tak profesjonalni, a może nie będą w stanie tak szybko pracować i tak szybko wykonać jakieś zlecenie.

Istotnym celem przedmiotowego badania było także ustalenie, z jakimi przedsiębiorstwami komercyjnymi współpracowały podmioty ekonomii społecznej.

Tabela 12 Współpraca PES z przedsiębiorcami

		2. Czy Państwa Podmiot współpracował kiedykolwiek z przedsiębiorstwami komercyjnymi?									
		Tak – wyłącznie z województwa łódzkiego		Tak – z województwa łódzkiego oraz spoza województwa łódzkiego		Tak – wyłącznie spoza województwa łódzkiego		Nie		Nie wiem/trudno powiedzieć/odmowa odpowiedzi	
Typ respondenta	Przedstawiciele przedsiębiorstw społecznych w tym spółdzielnie socjalne i spółki non profit	8	42,1%	9	47,4%	0	0,0%	2	10,5%	0	0,0%
	Przedstawiciele Podmiotów Ekonomii Społecznej	17	40,5%	8	19,0%	0	0,0%	17	40,5%	0	0,0%
	Przedstawiciele Zakładów Aktywności Zawodowej	2	28,6%	4	57,1%	0	0,0%	1	14,3%	0	0,0%
	Ogółem (cała badana grupa)	27	39,7%	21	30,9%	0	0,0%	20	29,4%	0	0,0%

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych z PES, N=68, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

Jak pokazały wyniki badań, najczęściej współpracę taką podejmowali przedstawiciele przedsiębiorstw społecznych, w tym spółdzielni socjalnych i spółek non profit oraz przedstawiciele ZAZ-ów.

Niezależnie od rodzaju podmiotu, najczęściej współpracowano z przedsiębiorstwami z regionu łódzkiego, chociaż co trzeci podmiot ekonomii społecznej współpracował i z firmami komercyjnymi z województwa i spoza niego. Ogółem współpracy takiej nie podjęło 20 podmiotów (prawie co trzeci badany), przy czym częściej byli to przedstawiciele innych podmiotów ekonomii społecznej (innych niż przedsiębiorstwa społeczne oraz ZAZ-y).

Badanym, którzy do tej pory nie nawiązali współpracy z PES zadano dodatkowe pytanie dotyczące tego, czy byliby zainteresowani taką współpracą w przyszłości.

Wykres 4 Zainteresowanie przyszłą współpracą z przedsiębiorstwami komercyjnymi

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych z PES, N=68, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

Co ciekawe, połowa z tych podmiotów udzieliła na to pytanie odpowiedzi twierdzącej. Należy zatem sądzić, że PES są pozytywnie nastawione do kwestii współpracy z biznesem i są otwarte na możliwości nawiązania takich relacji. Dziewięcioro przedstawicieli podmiotów stwierdziło, że nie byłoby zainteresowani współpracą z biznesem w przyszłości. Odpowiedzi badanych należy jednak interpretować mając na uwadze powody, dla których nie chcą nawiązać takiej współpracy.

Tabela 13 Powody braku nawiązania współpracy PES z biznesem

		Z jakiego powodu nie są Państwo zainteresowani współpracą z przedsiębiorstwami w przyszłości?									
		Brak wiedzy na temat skutków prawnych nawiązanej współpracy		Brak takiej potrzeby		Brak zainteresowania współpracą ze strony przedsiębiorstw		Złe doświadczenia z realizowanej w przeszłości współpracy		Inne? Jakiej?	
Typ respondenta	Przedstawiciele przedsiębiorstw społecznych w tym spółdzielnie socjalne i spółki non profit	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Przedstawiciele Podmiotów Ekonomii Społecznej	2	25,0%	5	62,5%	3	37,5%	0	0,0%	1	12,5%
	Przedstawiciele Zakładów Aktywności Zawodowej	0	0,0%	0	0,0%	1	100,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Ogółem (cała badana grupa)	2	22,2%	5	55,6%	4	44,4%	0	0,0%	1	11,1%

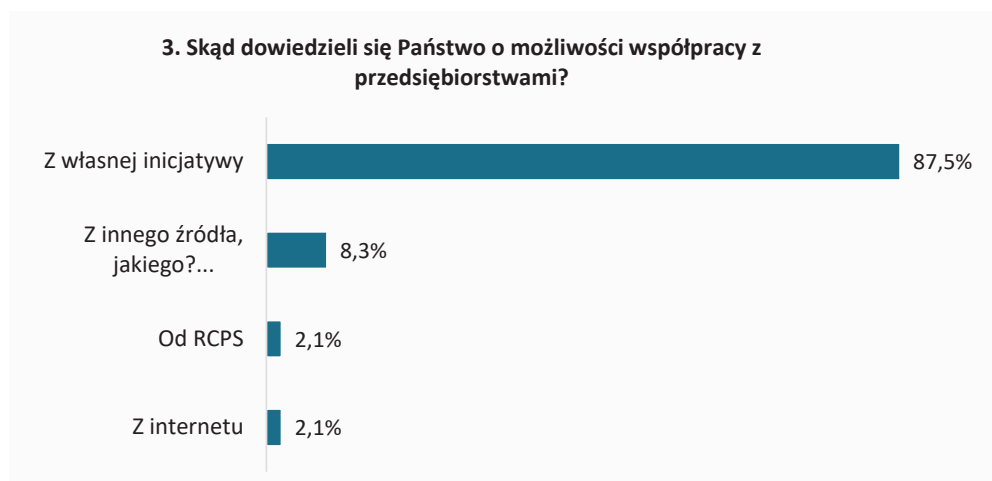
Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych z PES, N=68, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

Ponad połowa PES (którym zadano to pytanie, przy czym należy pamiętać że było to tylko 9 podmiotów) nie odczuwa potrzeby nawiązania takiej współpracy – prawie co druga natomiast wskazała na brak zainteresowania współpracą ze strony przedsiębiorstw komercyjnych. W Tym miejscu należy zaznaczyć, że powody dla których PES nie chcą nawiązywać współpracy z biznesem w przyszłości różnią się w zależności od ich typu. Przedstawiciele przedsiębiorstw społecznych albo nawiązywali taką współpracę w przeszłości, albo wyrażali chęć jej nawiązania w przyszłości, z tego powodu nie zadawano im pytania dotyczącego powodów dla których nie chcą nawiązać takiej współpracy. Inni przedstawiciele podmiotów ekonomii społecznej (np. KIS, WTZ, NGO) najczęściej wskazywali na faktyczny brak potrzeby współpracy z biznesem. Wynikać to może przede wszystkim z profilu działalności podmiotu, jej specyfiki, a nawet ograniczonym zakresie takiej potencjalnej współpracy. Przedsiębiorstwa społeczne, choć głównym celem ich działalności nie jest maksymalizacja zysków, a integracja i aktywizacja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, są podmiotami gospodarczymi, a ich funkcjonowanie opiera się na działalności produkcyjno- usługowej.

Z tego względu podmioty te mogą być bardziej skłonne do nawiązywania współpracy z biznesem-przedsiębiorstwami komercyjnymi, które potencjalnie mogą być odbiorcami ich usług.

Jak zostało ustalone we wcześniejszej części raportu większość PES współpracowała jednak z biznesem. Badanym tym zadano dodatkowe pytanie o to, skąd dowiedzieli się o możliwości nawiązania takiej współpracy. Ponad 87% przedstawicieli podmiotów dowiedziało się o tym z własnej inicjatywy.

Wykres 5 Źródła wiedzy o możliwości współpracy z przedsiębiorcami

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych z PES, N=68, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

Specyficzną formą współpracy PES z biznesem może być zatrudnienie pracowników/ podopiecznych PES w firmach komercyjnych.

Tabela 14 Zatrudnienie pracowników PES w biznesie

		Czy pracownicy wychodzący z P. PES (kończący współpracę) znaleźli zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw komercyjnych?									
		Tak – ale tylko w roku 2021		Tak – zarówno w roku 2021 jak i wcześniejszych latach		Tak – ale tylko w latach wcześniejszych (z wyłączeniem 2021 roku)		Nie		Nie wiem/trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi	
Typ respondenta	Przedstawiciele przedsiębiorstw społecznych w tym spółdzielnie socjalne i spółki non profit	2	10,5%	3	15,8%	5	26,3%	7	36,8%	2	10,5%
	Przedstawiciele Podmiotów Ekonomii Społecznej	0	0,0%	5	11,9%	5	11,9%	27	64,3%	5	11,9%
	Przedstawiciele Zakładów Aktywności Zawodowej	0	0,0%	4	57,1%	1	14,3%	2	28,6%	0	0,0%
	Ogółem (cała badana grupa)	2	2,9%	12	17,6%	11	16,2%	36	52,9%	7	10,3%

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych z PES, N=68, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

Połowa badanych przyznała, że ich podopieczni nie byli zatrudnieni w firmach komercyjnych; tylko 2 przedsiębiorstwa społeczne wskazały, że zatrudnienie takie miało miejsce wyłącznie w 2021 roku, zaś jeśli chodzi o 2021 rok i lata wcześniejsze- 17,6% badanych. Najlepiej w tym zakresie wypadły zakłady aktywizacji zawodowej, których ponad połowa podopiecznych znalazła zatrudnienie w sektorze komercyjnym. Należy zwrócić uwagę, że na uzyskany wynik badania wpływ ma fakt, iż nie każdy podmiot społeczny stawia sobie za cel zatrudnienie byłych pracowników w biznesie.

Podmioty i przedsiębiorstwa społeczne bardzo często pracują z osobami z różnych względów wykluczonymi społecznie, które jako pracownicy wymagają większego zaangażowania ze strony pracodawców. Przedsiębiorcy komercyjni mają tego świadomość i niezwykle ważne jest ich podejście do celu tego zatrudnienia. Musi się ono w pewien sposób opłacać, a więc zmniejszać wydatki lub zwiększać przychody. Rozwiązaniem często jest wsparcie finansowe zatrudnienia w ramach projektów dotowanych ze środków publicznych. Respondenci badania zwrócili jednak uwagę na zasady przyznawania dofinansowań, które często uniemożliwiają kontynuację zatrudnienia przez tę samą osobę.

Wie Pani co, bo ja myślę, że też podmioty prywatne boją się przyjmować osoby z niepełnosprawnościami. Bo to jest jednak pracownik, który nadzoru wymaga i myślę, że tu może być problem. (...) często jest tak z tymi projektami, że jak osoba weźmie w danym projekcie udział raz, to już dalej nie może.

Największą barierą niestety jest nasz uczestnik. Można powiedzieć, że tu są osoby wykluczone społecznie, albo zagrożone społecznie ze swoimi deficytami. A to powoduje, że nie są w stu procentowo oddani, że tak powiem tej pracy. I stu procentowo wydajni. Co powoduje czasami frustrację u przedsiębiorców i chęć zmiany danej osoby, jeżeli się nie sprawdza.

Mimo wszystko wśród podmiotów współpracujących z przedsiębiorcami komercyjnymi w zakresie zatrudnienia, współpraca ta oceniana jest jako stabilna, choć fluktuuje w zależności od potrzeb poszczególnych pracodawców. Istnieją więc podmioty mające bardzo dobre doświadczenia w zatrudnieniu ich podopiecznych przez firmy komercyjne

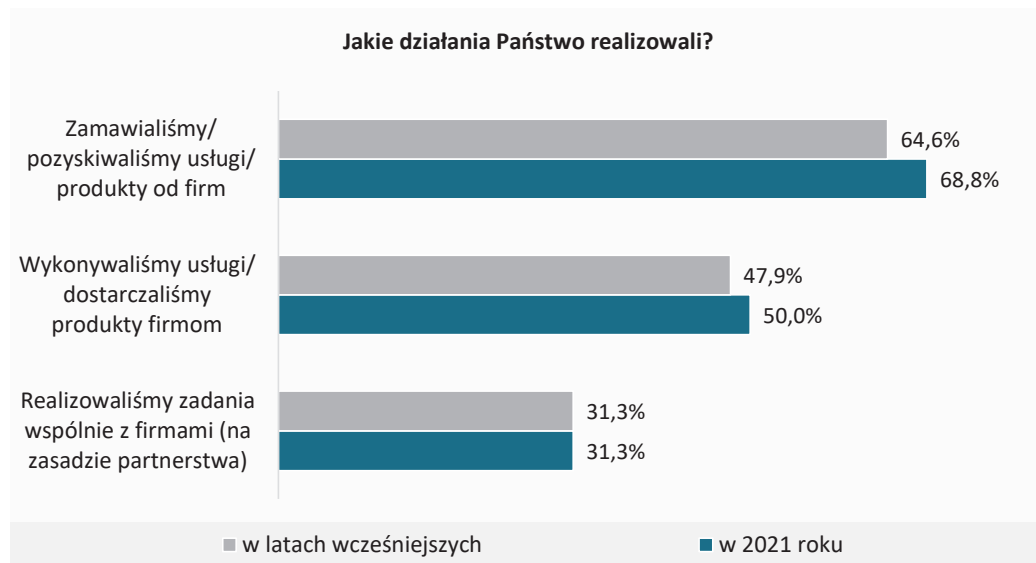
Współpraca z przedsiębiorcami jest stała, natomiast to nie jest tak, że współpracujemy z jednym i tym samym przedsiębiorcą. To jest pula przedsiębiorców. Różni przedsiębiorcy w różnych aspektach, w różnym czasie.

Często się zdarza, że nasz uczestnik po zakończonych praktykach zostaje zatrudniony przez przedsiębiorstwo.

3.2.1 Działania podejmowane w ramach współpracy

Jednym z celów badania, którego wyniki zaprezentowane zostały w niniejszym rozdziale było ustalenie, na jakich zasadach (w jakim zakresie) podmioty ekonomii społecznej współpracują z biznesem. Z tego względu PES-om biorącym udział w badaniu zadano pytanie o to, jaki rodzaj działań podejmowali przy tej współpracy z przedsiębiorstwami komercyjnymi.

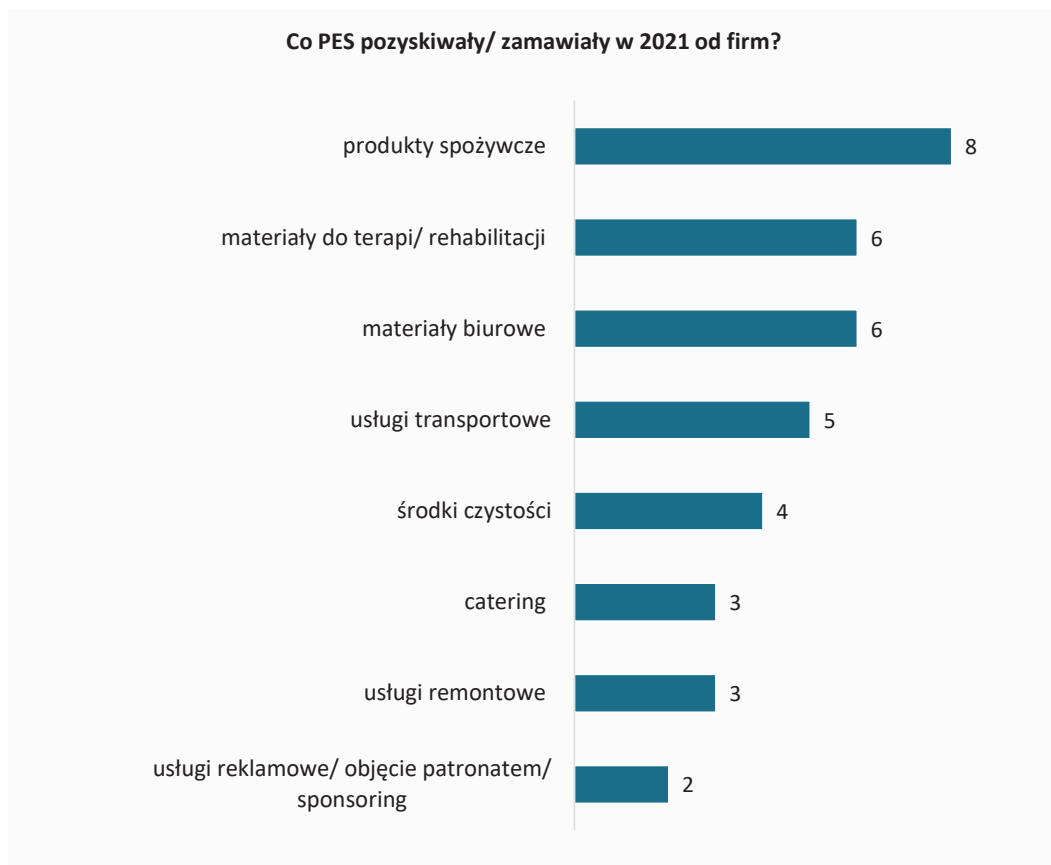
Wykres 6 Działania realizowane przez PES- ogólny podział

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych z PES, N=68, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

Podmioty ekonomii społecznej, niezależnie od okresu czasowego, najczęściej zamawiały/ pozyskiwały usługi lub produkty od firm. W 2021 roku połowa podmiotów wykonywała usługi lub/i dostarczała swoje towary firmom. Co trzeci podmiot realizował zadania wspólne z biznesem. Z pewnością pozytywnym wnioskiem płynącym z interpretacji tych wyników jest to, że w 2021 roku (pomimo wciąż trwającej pandemii) podmioty ekonomii społecznej częściej współpracowały z firmami komercyjnymi (zarówno zamawiały jak i dostarczały produkty do firm).

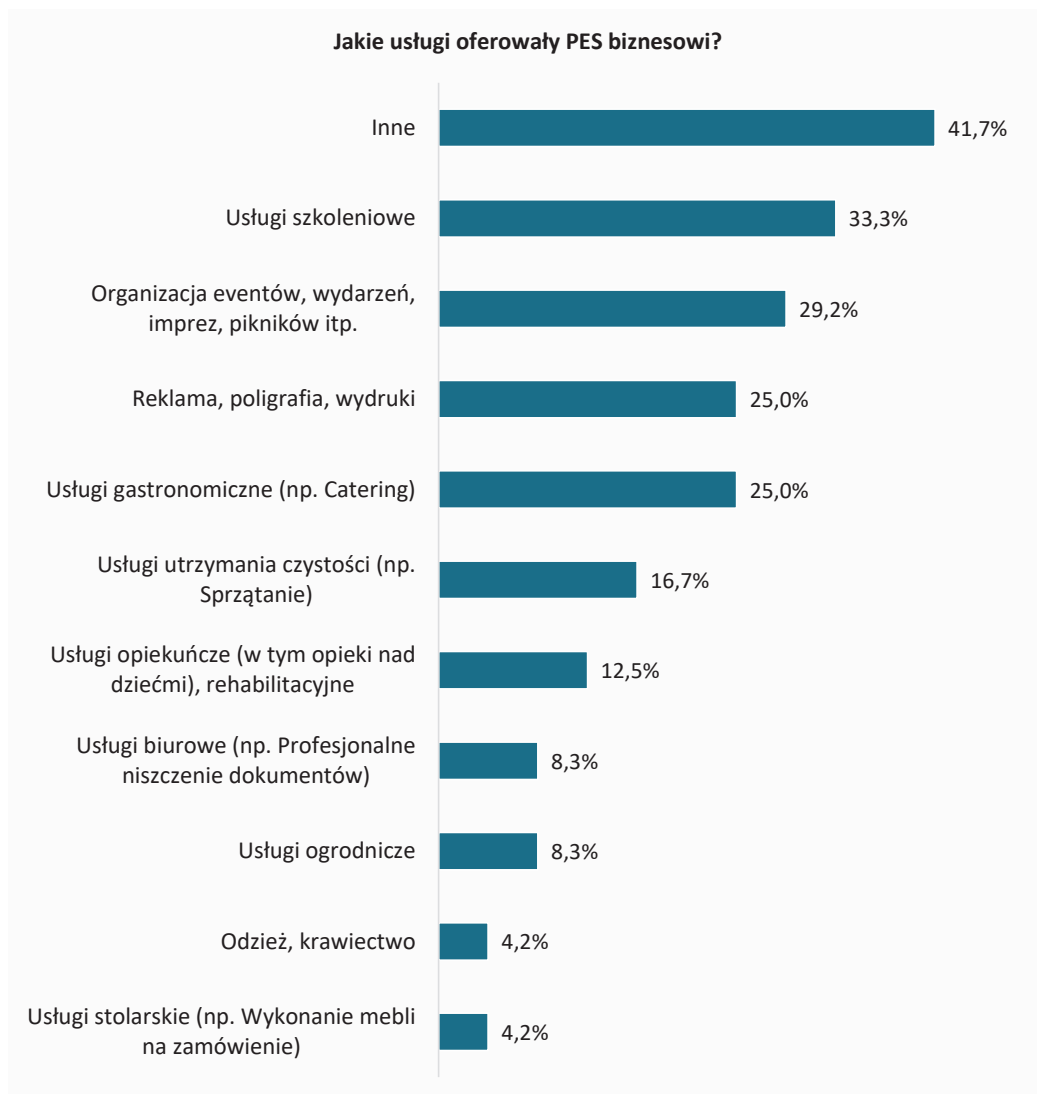
Wykres 7 Usługi/ produkty pozyskiwane przez PES

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych z PES, N=68, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

Najczęściej PES w 2021 roku pozyskiwały z firm produkty spożywcze (8 wskazań), w tym cukiernicze. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że rodzaj produktów uzależniony był w dużej mierze od profilu działalności PES (np. przedsiębiorstwa społeczne oferujące usługi cateringowe, najczęściej pozyskiwały właśnie półprodukty spożywcze). Tylko dwoje przedstawicieli PES zadeklarowało, że ich współpraca z przedsiębiorstwami komercyjnymi polegała na objęciu ich patronatem konkretnej firmy. Pozostali badani nie udzielili na to pytanie żadnej odpowiedzi.

Wykres 8 Usługi/ produkty oferowane przez PES

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych z PES, N=68, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

W zakresie wspólnie podejmowanych inicjatyw, najczęściej organizowano eventy, wydarzenia, pikniki lub inne spotkania o charakterze animacyjno-kulturalnym (5 wskazań). Troje przedstawicieli PES wskazało na współpracę przy stażach (dotyczy to kierowania pracowników/ podopiecznych PES na staże, praktyki organizowane przez firmy). Dwoje przedstawicieli wskazało natomiast na ogólnie rozumiane usługi szkoleniowe. Pozostali badani nie udzielili na to pytanie odpowiedzi.

Kolejnym aspektem jest rodzaj usług wykonywanych przez PES dla biznesu. Przedstawiciele PES najczęściej wskazywali na inne niż wymienione w kafeterii odpowiedzi. Podmioty te oferowały przedsiębiorstwom komercyjnym:

- działania edukacyjne, kulturalne i rozrywkowe
- konfekcjonowanie (art. meblarskich, kosmetycznych)
- konserwacja urządzeń miejskich np. fontanny, tężnie
- projektowanie specjalistyczne
- proste prace manualne np. składanie kartonów
- rękodzieło - art. dekoracyjne, wyroby ze sklejki, na szkle, kompozycje kwiatowe
- usługi piekarnicze
- usługi terapeutyczne
- usługi tłumaczeniowe z języka polskiego na język migowy
- wynajem lokalu

Oferta, z którą PES wychodzą do przedsiębiorstw komercyjnych zdecydowanie opiera się na świadczeniu usług, a ich zakres jest coraz szerszy. Mniejszość stanowi działalność polegająca na wytwarzaniu towarów, a zatem PES-y nieco rzadziej będą mogły liczyć na stanie się podwykonawcą przedsiębiorstw komercyjnych, choć zdarzają się sytuacje, w których przedsiębiorstwa społeczne pełnią funkcję zarówno usługodawcy, jak i podwykonawcy.

Zdecydowanie najczęściej będzie to po prostu sprzedaż usług. I ku naszej radości bardzo mocno rozszerzyły się formy działań podmiotów, a więc doradztwo również będzie wchodziło w grę, ale jest to bardzo niewielki procent.

(...) częściej są świadczone usługi. Być może jest po prostu łatwiej organizacjom funkcjonować na zasadzie świadczenia usług niż wytwarzania produktów.

(...) na przykład, jeżeli chodzi o działalność budowlaną, no to oni tutaj będą i podwykonawcami, ale też będą współpracowali na zasadzie: to my, na przykład, możemy z wami jakby tutaj współpracować i sprzątniemy wam to, dzięki temu wy będziecie mogli kompleksowo realizować całość.

Wyniki przeprowadzonego badania wskazują, że kapitałem PES jest przede wszystkim praca ich członków. Podejmowane przedsięwzięcia wiążą się głównie z dużo wyższą proporcją nakładu pracy niż środków finansowych. Jest to zrozumiałe biorąc pod uwagę specyfikę ich funkcjonowania. Ważne jednak, by PES-y potrafiły odpowiednio wycenić świadczone usługi, by nie były kojarzone z tanią siłą

roboczą. Rozwój podejmowanej współpracy, a co za tym idzie różnorodność podejmowanych działań wynika z dobrze wykonanych pierwszych zleceń. Zdobyć zaufania społecznego przekłada się na otrzymywanie kolejnych zadań. Bliskie relacje przedstawicieli PES-ów z lokalną społecznością ułatwia marketing szeptany. Niemniej jednak bez podmiotów, które złożą pierwsze zamówienia, dadzą szansę, trudno mówić o powodzeniu idei ekonomii społecznej. Dlatego też bardzo ważne jest nie tylko wsparcie merytoryczne organizowane np. przez OWES-y, ale i zaangażowanie jednostek samorządu terytorialnego.

Pierwsze zlecenia, nie ukrywam, to były zlecenia tak zwane z miasta. Były do z miasta, dlatego, że miasto R. jest jednym ze współzałożycieli spółdzielni i były te drobne prace właśnie z miasta, po to, żeby wszyscy przekonali się, że jednak spółdzielnia da sobie radę z wykonywaniem tych wszystkich usług i później się to rozwijało, jak to się mówi. Mieliśmy do skoszenia jeden ogródek, to skosiliśmy dwa, później skosiliśmy cztery, to później zrobiliśmy płot, to później ogrodzenie, to później kostkę.

3.3 Szanse – czynniki sprzyjające współpracy z biznesem

Istotnym celem diagnozy funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej i ich współpracy z biznesem była identyfikacja tych czynników, które mogą stymulować współpracę z biznesem, a co za tym idzie także wpływać na rozpoznawalność podmiotów ekonomii społecznej. Pierwszym czynnikiem, który może wpływać na rozpoznawalność PES-ów, a więc pozytywnie oddziaływać na nawiązywanie współpracy z biznesem, jest posiadanie swojej strony www oraz mediów społecznościowych.

Tabela 15 Posiadanie strony www i mediów społecznościowych przez PES

		Czy posiadają Państwo swoją stronę Internetową lub profil na portalach społecznościowych?							
		Tak, wyłącznie stronę www		Tak, wyłącznie media społecznościowe (np. Facebook)		Tak, zarówno stronę www jak i media społecznościowe		Nie	
Typ respondenta	Przedstawiciele przedsiębiorstw społecznych w tym spółdzielnie socjalne i spółki non profit	0	0,0%	2	10,5%	15	78,9%	2	10,5%
	Przedstawiciele Podmiotów Ekonomii Społecznej	11	26,2%	6	14,3%	21	50,0%	4	9,5%
	Przedstawiciele Zakładów Aktywności Zawodowej	1	14,3%	2	28,6%	4	57,1%	0	0,0%
	Ogółem (cała badana grupa)	12	17,6%	10	14,7%	40	58,8%	6	8,8%

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych z PES, N=68, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

Większość podmiotów ekonomii społecznej przyznała, że posiada zarówno stronę www jak i media społecznościowe; tylko 8,8% podmiotów nie jest w żaden sposób obecna w świecie wirtualnym, tj. nie posiada zarówno strony www jak i mediów społecznościowych. Wśród omawianych podmiotów najczęściej stroną internetową oraz profile w mediach społecznościowych posiadały spółdzielnie socjalne oraz spółki non profit. Również wszystkie ZAZ-y utrzymywały przynajmniej jedno z wymienionych mediów.

Istotne stało się także ustalenie, czy podmioty ekonomii społecznej posiadają na swoich stronach internetowych ofertę usług/ produktów.

Tabela 16 Dostępność oferty usług/produktów na stronie www/ mediach społecznościowych

		Czy posiadają Państwo na stronie www lub/i w mediach społecznościowych ofertę swoich usług/ produktów?							
		Tak, wyłącznie na stronie www		Tak, wyłącznie na mediach społecznościowych (np. Facebook)		Tak, zarówno na stronie www jak i na mediach społecznościowych		Nie	
Typ respondenta	Przedstawiciele przedsiębiorstw społecznych w tym spółdzielnie socjalne i spółki non profit	2	11,8%	2	11,8%	11	64,7%	2	11,8%
	Przedstawiciele Podmiotów Ekonomii Społecznej	13	34,2%	7	18,4%	12	31,6%	6	15,8%
	Przedstawiciele Zakładów Aktywności Zawodowej	1	14,3%	4	57,1%	2	28,6%	0	0,0%
	Ogółem (cała badana grupa)	16	25,8%	13	21,0%	25	40,3%	8	12,9%

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych z PES, N=68, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

Zdecydowana większość podmiotów zamieszczała ofertę swoich usług i produktów w internecie; 40% tych podmiotów posiadało taką ofertę zarówno na stronie www jak i w mediach społecznościowych. Tylko co dziewięty podmiot nie opublikował tej oferty w ogóle. W tym miejscu należy zaznaczyć, że dla istnienia każdego przedsiębiorstwa, również społecznego, kluczową kwestią jest dotarcie z ofertą do jak najszerszego kręgu potencjalnych jej odbiorców. Ważne jest więc określenie grupy docelowej i kierowanie oferty właśnie do niej. Niemniej jednak biorąc pod uwagę wciąż niewielką świadomość społeczeństwa na temat ekonomii społecznej, czynnikiem, który w największym stopniu może przyczynić się do zwiększenia lub umocnienia współpracy PES z biznesem, jest, zadaniem PES-ów, szerzenie wiedzy o podejmowanych przez siebie przedsięwzięciach. Poprawna współpraca międzysektorowa ma szansę pozytywnie wpłynąć na każdą z jej stron. Podmioty społeczne nie tylko uzyskują niezależność finansową, ale też zdobywają cenną wiedzę biznesową, doświadczenie i poszerzają krąg znajomości. Przedsiębiorstwa komercyjne natomiast z jednej strony uzyskują usługę lub towar wysokiej jakości w konkurencyjnej cenie, a z drugiej pozytywny wizerunek społecznie odpowiedzialnej organizacji.

PES-y na pewno po pierwsze, mogą dzięki takiej współpracy wzmocnić swój wizerunek, trochę zbudować takie swoje CV, gdzie będą mogły jakby pokazać dla kogo świadczyły już swoje usługi. Na pewno też taka współpraca z biznesem wpływa na stabilność finansową, bo gdzieś tam tę stałość zleceń poprawia i sytuację oczywiście finansową. (...) mogą się też dużo uczyć od biznesu, takiego właśnie myślenia biznesowego. Przedsiębiorcy, biznes myślę, że właśnie to ociepla ten ich wizerunek. Mogą też jakby, myślę, że w dobrej cenie dostawać też daną usługę, produkt, który no jakby na rynku może być właśnie konkurencyjny, jeżeli chodzi o przedsiębiorstwa społeczne.

Nie bez znaczenia dla przedsiębiorców komercyjnych jest również dobrze rozumiana optymalizacja kosztów działalności, co stanowi kolejny czynnik sprzyjający międzysektorowej współpracy. Pewne formy wsparcia organizacji społecznych wpływają bowiem na obniżenie wysokości odprowadzanych podatków.

No wie pani, jeżeli to jest sponsoring, to są po prostu koszty, to oczywiście mogą sobie odliczać określony poziom kwoty darowizny, obniżyć podatek.

Współpraca z podmiotami ekonomii społecznej to także możliwość bezpośredniego dotarcia do lokalnej społeczności, które jest trudne do wykonania z poziomu podmiotów komercyjnych.

Często na przykład, to też mieliśmy taki przykład, że tak powiem podczas naszej działalności, przy współpracach z podmiotami edukacyjnymi i zdrowotnymi, które naprawdę widzą, że zadania, które organizujemy, ułatwiają im pracę ze względów chociażby informacyjnych, dotyczących programów zdrowotnych czy szkoleniowych. Jednak organizacje pozarządowe w bardzo łatwy sposób docierają do społeczeństwa właśnie z jakąś profilaktyką, z programami i bardzo ułatwiają pracę później czy to dla edukacji, czy to dla zdrowia.

Zdaniem badanych PES-ów, realizowana przez nie idea aktywizacji społecznej, jak i pracujące w nich osoby są w większości przypadków pozytywnie odbierane przez społeczeństwo. Stanowi to duży potencjał, który powinien być wykorzystywany przez same PES-y oraz wspierające je podmioty. Jeżeli jakość wykonywanej pracy, świadczonych usług jest na wysokim poziomie, to dla klienta nie ma znaczenia czy wykonała ją osoba pełnosprawna, czy wykluczona społecznie.

W społeczeństwie jest bardzo przychylny. Patrząc na nasze przedsiębiorstwo, na Sali pracują osoby ze sprzężonymi i niepełnosprawnościami, i osoby, które przychodzą, po prostu klienci i są uśmiechnięci, zadowoleni i właśnie cieszą się, że takie osoby też odnajdują siebie w życiu zawodowym.

Powiem tak, ja myślę, że ludzie do końca to nie interesuje kto jest twoim pracownikiem, wystarczy, że raz zrobisz dobrze, kolejny raz cię polecą i jeżeli fama się roznosi, jeżeli jest to pozytywne, jest OK, robi w przystępnej cenie, to trzeba po prostu polecić. Nie ukrywajmy, że poczta pantoflowa od wielu lat była najlepszą reklamą.

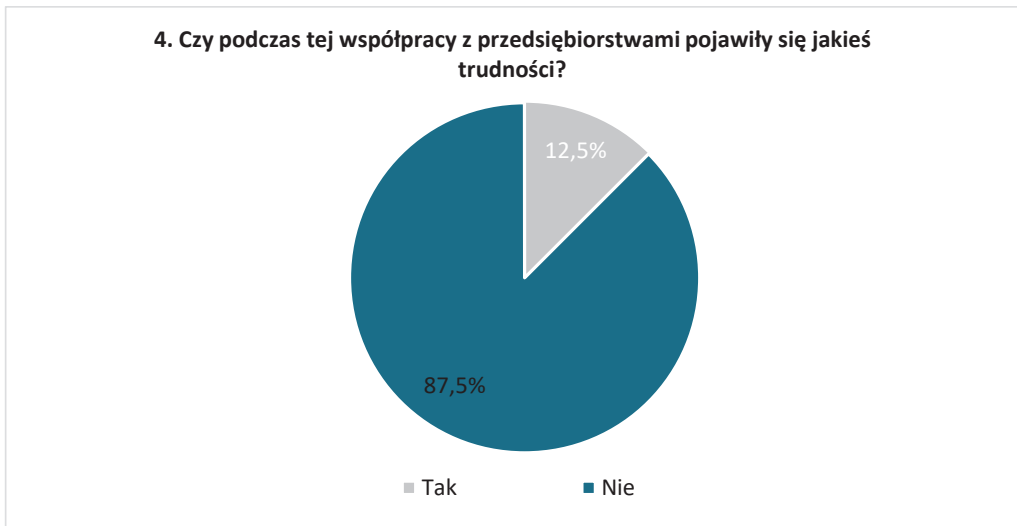
Podsumowując, czynnikami, które mogą sprzyjać nawiązywaniu lub umacnianiu współpracy PES z biznesem są przede wszystkim:

- Wzrost rozpoznawalności podmiotów ekonomii społecznej, przede wszystkim poprzez wzmocnienie obecności w internecie. Wniosek ten dotyczy zarówno przedsiębiorstw komercyjnych, jak i PES: w obu przypadkach czynnikiem wpływającym na osiągnięcie sukcesu w biznesie jest posiadanie strony www, mediów społecznościowych, na których zawarte są wszystkie niezbędne informacje o realizowanych usługach i produktach.
- Czerpanie wiedzy i doświadczenia z istniejącej już współpracy z biznesem lub, ogólniej, korzystanie z doświadczeń przedsiębiorstw komercyjnych, szczególnie w zakresie budowania strategii sprzedaży, promocji, budowania rozpoznawalności. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że PES, chociaż cele ich działalności są inne niż przedsiębiorstw komercyjnych, mogą czerpać cenną wiedzę z doświadczeń przedstawicieli biznesu, chociażby w zakresie budowania strategii rozwoju podmiotu, optymalizacji kosztów.

3.4 Bariery współpracy

Kolejną istotną kwestią oceny współpracy PES i biznesu są wynikające lub pojawiające się w jej trakcie trudności i problemy. Podmioty Ekonomii społecznej generalnie nie miały żadnych problemów w trakcie współpracy z biznesem: tylko 12,5% przedstawicieli tych podmiotów stwierdziło, że pojawiły się pewne trudności.

Wykres 9 Bariery i trudności we współpracy z przedsiębiorstwami komercyjnymi

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych z PES, N=68, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

Troje badanych przyznało, że trudności te dotyczyły problemów z dotrzymaniem terminów, przy czym nie sprecyzowano, czy dotyczyło to braku terminowości podmiotu, czy firmy komercyjnej. Dwoje respondentów wskazało ponadto na bariery psychologiczne, stwierdzając, że nie każdy pracodawca chciał współpracować z osobami z niepełnosprawnościami. Specyfika PES i wewnętrzne okoliczności ich funkcjonowania mogą przysparzać trudności w realizacji zleceń czy zamówień na rzecz przedsiębiorców komercyjnych. Jednym z wrażliwych czynników jest zatrudnienie osób wykluczonych społecznie, które może wynikać zarówno z ich cech fizycznych, jak i umysłowych czy emocjonalnych. Jakościowe i terminowe wywiązywanie się z umów wymaga, by równie wysokiej jakości była świadczona praca przez PES.

To ja bym powiedziała w ten sposób, że jeżeli mówimy o przedsiębiorstwach społecznych, czyli o tej specyficznej grupie podmiotów ekonomii społecznej, które są zobowiązane również zatrudniać osoby, które gdzieś na tym rynku pracy nie do końca się wcześniej odnajdywały, to problemy będą wynikały jakby z samych tych jakiś dylematów czy trudności związanych ze współpracą po prostu z pracownikami. Czyli wyobrażam sobie, że tak jak myślę np. o budowlance, no to ludzie tam czasami jak zapiją, to jest problem, na przykład czy cały komplet ludzi jest. Natomiast też z tym, że ci ludzie potrafią zmieniać pracę, czyli jakby z różnych powodów nie chcą kontynuować dalej zatrudnienia. I niekoniecznie, że tak powiem, i niekoniecznie obiektywnie związanych z samą relacją z pracodawcą.

To właśnie w tym względzie, jeżeli taka współpraca następuje, jest to jakaś chęć długotrwałej współpracy, to często podmioty te rynkowe zrażają się po jakichś pierwszych problemach, wpadkach albo niespełnieniu jakichś tam norm czasowych chociażby. Umówiliśmy się na wykonanie zadania w dwa tygodnie, a jednak te osoby niepełnosprawne, które to robią, nie są w stanie tego tak szybko robić.

Barierą w nawiązaniu stabilnej współpracy mogą być także fluktuacje kadrowe (zmiany kadrowe) leżące po stronie przedsiębiorców, tak społecznych jak i komercyjnych. Zwłaszcza, kiedy współpraca nie do końca opiera się na zysku ekonomicznym, a bardziej sympatii lub chęci wsparcia przez nich działalności społecznej.

Mogą pojawić się problemy zmiany kadrowej i po jednej, i po drugiej stronie. Jeżeli zmienia się osoba, tak jakby odpowiedzialna za kontakty, to czasami ten proces albo wraca do początku, albo umiera, albo po prostu jeszcze raz musi zostać przedstawiony.

Badani respondenci (biorący udział w badaniu jakościowym) zwrócili uwagę również na cechy osobowościowe liderów prowadzących przedsiębiorstwa społeczne. Nie zawsze posiadają oni wystarczające kompetencje do prowadzenia biznesu, którego celem jest rozwój organizacji i wykorzystywanie okazji, jakie daje w danym momencie rynek. Stąd bardzo ważną rolę pełnią ośrodki wsparcia ekonomii społecznej, których jednym z zadań jest podnoszenie kwalifikacji osób zarządzających PES-ami.

To co stoi, moim zdaniem, po stronie podmiotów ekonomii społecznej, to jakaś taka nieśmiałość, jeżeli chodzi o rozwój i inwestowanie właśnie w rozwój przedsiębiorstwa. Chodzi mi o taką łatwość jakby brania nowych zleceń i w związku z powyższym zatrudniania ludzi. I to co się wydaje być w biznesie naturalne, że najpierw pozyskujemy zlecenia, a później się martwimy jakby czym to zrobimy. I po prostu dotrudniamy ludzi wtedy, kiedy jest to potrzebne. To tutaj bym jeszcze zwróciła uwagę na to, że czasami podmioty mówią <<więcej nie damy rady zrobić>>.

Organizacje, których podopieczni zatrudniani są w przedsiębiorstwach komercyjnych wskazują na barierę mobilności, która ogranicza zakres i intensywność realizowanej współpracy. Osoby wykluczone społecznie bardzo często mają trudności w podejmowaniu pracy znajdującej się w większej odległości od ich miejsca zamieszkania. Wynika to nie tylko z ograniczeń fizycznych samych pracowników, ale również dostępności środków lokomocji.

Myślę, że jedną z takich barier, która jest do zastanowienia i przezwyciężenia jest bariera, z którą się spotykamy często, czyli bariera odległości. Ludzie nasi nie są mobilni. My co prawda z tym bardzo mocno walczymy natomiast mobilność, brak mobilności jest jednym z kluczowych elementów, które powodują, że pomimo tego, że praca w regionie jest, to na przykład w którymś miejscu jest wyższe bezrobocie, bo nasz klient nie jest gotowy dojechać do pracy 20 kilometrów na przykład.

Poważną barierę w nawiązywaniu wzajemnych relacji biznesowych stanowi także aktualny (maj 2021 r.) stan gospodarki. Przedsiębiorcy (tak społeczni, jak i komercyjni) odczuwają gwałtowne wahania popytu i podaży materiałów i surowców, wzrost kosztów prowadzenia działalności gospodarczej oraz niepewność sytuacji geopolitycznej. Przez to ograniczają wydatki, rezygnują z działań, które nie przekładają się bezpośrednio na zysk i starają się unikać wszelkiego ryzyka. Badani przedstawiciele PES wskazali, że przekłada się to na spadek ilości składanych zamówień.

Proszę pani, w tych podmiotach działają ludzie, którzy są naprawdę bardzo pozytywnie nastawieni, starają się pomóc, robią naprawdę wszystko. Podziwiam te osoby, że tak dużo pracy, energii, poświęcenia dają na takie działania. Mają ogromny potencjał, tylko żeby mieć jeszcze możliwość skorzystania z tego potencjału, to potencjalny nabywca musi mieć środki, żeby nabyć te usługi, środki, żeby nabyć ten towar. Ale dzisiaj, gdy spotykam się z jakimiś potencjalnymi nabywcami naszych usług czy wyrobów, słyszę często: <<no ale my w tej chwili to mamy takie kłopoty finansowe, że musimy się ograniczać i się bardzo ograniczamy, no i tak kiedyś, jak będzie lepiej, to oczywiście kupimy, tak. Jest

sens, widzimy potrzebę, ale dzisiaj, to musimy się ograniczać, bo nie mamy po prostu pieniędzy>>. I w tym momencie zaczyna być błędne koło.

Tak, na dzień dzisiejszy słabo. Sytuacja pandemiczna na rynku oraz to, co się dzieje na wschodzie Polski. Skutkuje też to wzrost stóp procentowych, duża inflacja i po prostu firmy już tak nie trzaskają pieniężkami na promocję, reklamę, tak jak kiedyś.

Należy w tym miejscu zaznaczyć, że dodatkową barierą, która pośrednio może wpływać na nawiązywanie współpracy z biznesem są trudności w finansowaniu prowadzonej działalności PES. W sytuacji znaczących trudności finansowych działania PES ukierunkowane są raczej na realizację bieżących potrzeb i zobowiązań niż dodatkowe działania, które mogłyby usprawnić lub ułatwić nawiązywanie współpracy i rozwój.

Wie pani co, tych, które znam, to niestety nikt nie cieszy się z nadmiaru pieniędzy. Każdy podmiot boryka się z kłopotami różnej natury, ale nie jest łatwo. Na przykład ZAZ-y mają zbyt niskie dofinansowanie na etat, dla jednej osoby niepełnosprawnej. Dofinansowanie nie pokrywa kosztów utrzymania i po prostu nie ma możliwości przy dzisiejszych cenach, przy takiej inflacji, gdy wszystko podrożało, paliwo, materiały do działalności, funkcjonować normalnie.

Mimo to należy podkreślić, że inni przedstawiciele PES pozytywnie ocenili zarówno kondycję podmiotów ekonomii społecznej, jak i ich potencjał.

Spotkaliśmy się, około 15 przedstawicieli podmiotów gospodarczych, które współpracują ściśle z (nazwa OWES). Oni się wypowiadali w samych superlatywach i że wszystko się rozwija w jak najlepszym porządku. To znaczy powiem tak, to też musi być przychylność władzy miasta, przychylność osób, które to zlecają. Pewne zaufanie po prostu musi być.

Myślę, że jeszcze jest potencjał. Mimo że tych firm jest dużo, ale każda ma jakąś swoją niszę, czy swoje miejsce działania i stara się zagospodarować, czy po prostu ma swoich klientów, ma swoje kontakty biznesowe.

Problemy i bariery pojawić się mogą także w przypadku samego nawiązania współpracy z biznesem. Z tego względu podmioty ekonomii społecznej zapytano także o to, czy oczekiwałyby w tym względzie pomocy.

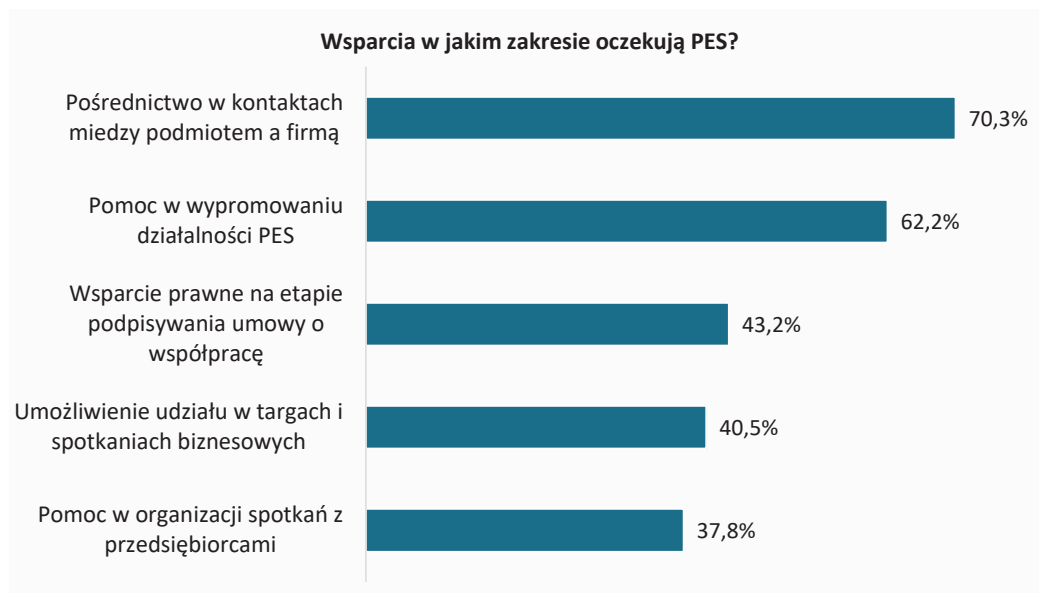
Tabela 17 Oczekiwana pomoc PES

		6. Czy P. PES oczekuje pomocy w nawiązaniu współpracy z biznesem?			
		Tak		Nie	
Typ respondenta	Przedstawiciele przedsiębiorstw społecznych w tym spółdzielnie socjalne i spółki non profit	10	52,6%	9	47,4%
	Przedstawiciele Podmiotów Ekonomii Społecznej	21	50,0%	21	50,0%
	Przedstawiciele Zakładów Aktywności Zawodowej	6	85,7%	1	14,3%
	Ogółem (cała badana grupa)	37	54,4%	31	45,6%

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych z PES, N=68, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

Połowa badanych udzieliła na to pytanie odpowiedzi twierdzącej, przy czym częściej byli to przedstawiciele ZAZ-ów: prawie wszystkie zakłady oczekiwałyby takiej pomocy. Najczęściej badani stwierdzali, że pomoc chcieliby uzyskać od RCPS (5 wskazań), powiatowych lub wojewódzkich urzędów pracy (3 wskazania), urzędów miasta (4 wskazania) oraz wszystkich innych, które tylko wyraziłyby chęć takiej pomocy (4 wskazania). Tylko trzy podmioty ekonomii społecznej oczekują pomocy od biznesu, w tym firm komercyjnych.

Wykres 10 Zakres pomocy oczekiwany przez PES

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych z PES, N=68, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

Najczęściej PES-y z województwa łódzkiego oczekiwałyby pomocy w zakresie pośrednictwa w kontaktach między podmiotem a firmą (70% wskazań) oraz pomocy w wypromowaniu PES, co jest szczególnie istotne biorąc pod uwagę stosunkowo niską rozpoznawalność i świadomość przedstawicieli biznesu czym są podmioty ekonomii społecznej. Dobra formą promocji byłyby, zdaniem jednego z przedstawicieli PES, spotkania sieciujące.

Myślę, że tutaj w ogóle sieciowanie byłoby extra, bo bardzo często jest tak, że przedsiębiorstwa też nie wiedzą o tym, że mogą współpracować z takimi podmiotami jak my.

W wywiadach pogłębionych pojawiły się także głosy przeciwne- wskazujące, że bardziej potrzebne są klastry podmiotów społecznych, które umożliwią wdrażanie innowacji w sektorze.

Ja jestem troszkę przeciwnikiem sieciowania. Sieciowania PES-owskich PES-ów tak, bo w tym momencie powinny też zacząć troszeczkę ze sobą konkurować te PES-y. Nie na zasadzie każdemu się należy i tyle, tylko po prostu pokaż, co robisz, pokaż, co potrafisz, a wtedy dostaniesz. Natomiast bardzo byłoby miło wzmagać klastrowanie, czyli powstawanie klastrów w podmiotach ekonomii społecznej. Bo klastrów PES-ów nie ma. To by pozwoliło na wykorzystywanie innowacji.

Takie spotkania sieciujące czasami do niczego nie prowadzą. To znaczy moim zdaniem, jeżeli ktoś działa w danej branży, to powinien w danej branży szukać sieciowania i kontaktów i nawiązywać takie kontakty biznesowe. A spotkania sieciujące zazwyczaj gromadzą osoby, które prowadzą biznesy w różnych branżach, czy tam podmioty, i niekoniecznie to prowadzi do czegośkolwiek.

Myślę, że tutaj w ogóle sieciowanie byłoby extra, bo bardzo często jest tak, że przedsiębiorstwa też nie wiedzą o tym, że mogą współpracować z takimi podmiotami jak my.

Wskazane również została konieczność dalszego zaangażowania jednostek samorządu terytorialnego w promocję i działania na rzecz ekonomii społecznej. Przede wszystkim w zakresie promocji i tworzenia możliwości finansowania PES, ale również koordynacji podejmowanych przedsięwzięć w regionie.

Zapewnić źródło finansowania, ogłaszać konkretne konkursy, kontaktować nas z innymi podmiotami i stworzyć bazę, która zapewni ograniczenie w wysokościach przyznawanych pomocy socjalnej i kontrolowaniu tej pomocy socjalnej. Żeby nie było tak, że jeden beneficjent dostaje z trzech różnych źródeł pieniądze na to samo.

Biorąc pod uwagę zgłaszane przez PES-y zapotrzebowanie na merytoryczne wsparcie specjalistyczne, należy mieć na względzie jego jakość oraz dostosowanie do szczególnych potrzeb organizacji. Tylko wtedy przyniesie ono rezultaty wpływające na rozwój sektora ekonomii społecznej.

Bo te kilka lat dało mi takie doświadczenie, że jeżeli ja mam na przykład oferowane kolejne doradztwo, na które poświęcę sporo czasu i na którym nie bardzo uzyskam jakieś rozwiązania, to mnie jest już coraz trudniej podjąć decyzję, że ja ten czas na to poświęcam, bo ja w tym czasie muszę po prostu zarobić na bieżące rzeczy. I przestaję na to mieć zupełnie przestrzeń. Moje doświadczenie niestety jest takie, że niczego to nie rozwiązało.

Odpowiedzi udzielane w wywiadach wskazują na jeszcze jedną oczekiwaną formę wsparcia, o której wspomniano w poprzedniej części raportu, a mianowicie na wsparcie finansowe. Przedstawicielom PES nie chodzi jednak o kolejną formę dotacji. Prowadząc działalność komercyjną, realizując zamówienia klientów i jednocześnie zatrudniając osoby wykluczone społecznie, bardzo często borykają się problemem płynności finansowej, a więc sytuacją, w której brakuje im pieniędzy na jednoczesne pokrycie zobowiązań publiczno-prawnych i zakup towaru na sprzedaż. Ten sam problem pojawia się także w związku z długim oczekiwaniem na ocenę i wniosków na realizację działań dofinansowanych ze środków publicznych.

Bo jeżeli wnioskuję o takie dofinansowanie, na różne formy składaliśmy wnioski i pożyczki i różne tam dotacje, naprawdę w różnych formach, to ten okres oczekiwania jest naprawdę za długi. To paraliżuje nas. I teraz tak naprawdę nie wiedząc kiedy i czy w ogóle coś dostanę, to ja nie wiem czy mam angażować pracowników, składać kolejne. No bo później co ja zrobię jak mi, nie wiem, w grudniu ktoś powie no ma pani środki. Ja nie potrzebuję ich za 6 miesięcy, ja je potrzebuję już i to jest najważniejszy problem.

dla tych ludzi załatwiam to i mówię: kurde, jak ja mam im to napisać?

Przedstawiciele PES uważają, że częstotliwość stosowania klauzul społecznych przy rozpisywaniu przetargów przez podmioty publiczne jest nadal zbyt niska. Mają duży problem z konkurowaniem ceną z przedsiębiorstwami komercyjnymi, ponieważ ze względu na specyficzną sytuację zatrudnianych pracowników, niejednokrotnie ponoszą dodatkowe koszty. Jednocześnie chcąc budować swoją markę, nie mogą sobie pozwolić na obniżenie jakości świadczonych usług.

W przetargach głównym wytycznym jest cena. Jeżeli, wiadomo, jest cena zbyt niska, no to drugim możliwym sposobem, żeby lekko tą cenę podnieść, żeby faktycznie to miało ręce i nogi, to byłoby

wprowadzenie klauzuli i wtedy staliby się bardziej konkurencyjni. No, niestety my nie mając tej klauzuli musimy dać bardzo niską cenę. A dając bardzo niską cenę, to po prostu mija się to z celem.

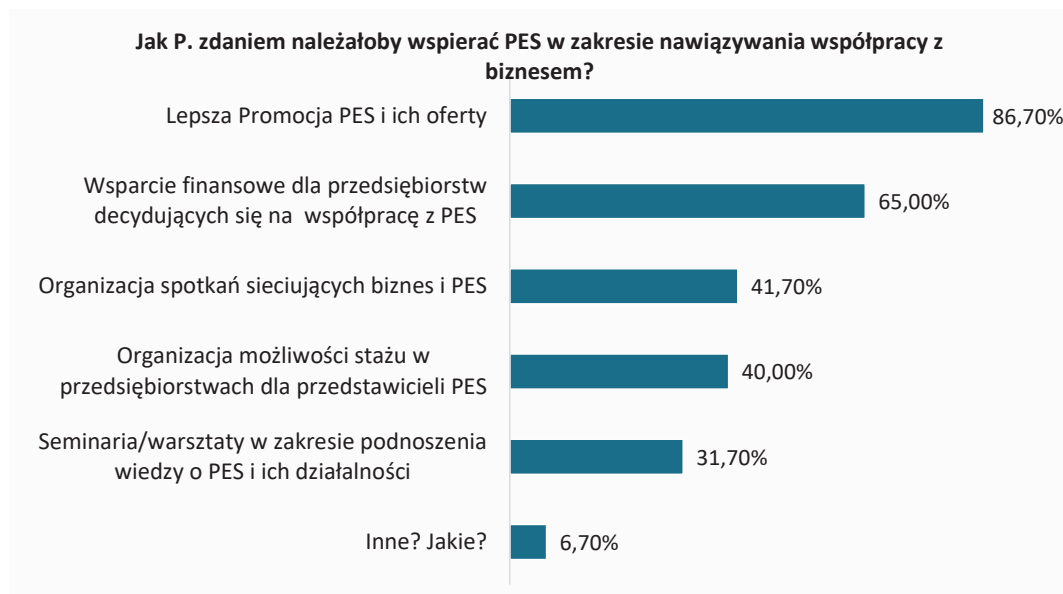
To chyba jest największa bolączka, ponieważ te klauzule są i bardzo mocno wspartyby pomioty ekonomii społecznej niekoniecznie i to w każdej branży. Ja mam zaprzyjaźniony podmiot gastronomiczny. Jednak to są osoby zagrożone wykluczeniem i różne jest podejście klientów. Gdyby te klauzule były, pewnie byłoby łatwiej pozyskać jakieś zamówienia poprzez przetargi i tak dalej. Myślę, że jest to ogromne narzędzie, które by mogło bardzo mocno wesprzeć te podmioty, ale zupełnie niewykorzystywane przez, czy samorządy, czy jednostki samorządowe.

W trakcie przeprowadzania wywiadów pojawił się ponadto postulat o ograniczenie biurokracji związanej z funkcjonowaniem PES-ów, w tym procesami zatrudnienia i ubiegania się o środki finansowe.

Tak jest, a nie powinno tak być. Nie powinno być tak, że my się musimy zastanawiać, dobra, ja biorę

Spostrzeżenia powyższe pokrywają się także z opiniami przedstawicieli biznesu: także przedsiębiorców komercyjnych zapytano o to, co należałoby ich zdaniem zrobić, by pomóc PES w zakresie nawiązania współpracy z biznesem.

Wykres 11 Sposoby wspierania PES w opinii przedsiębiorców komercyjnych

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych z przedsiębiorcami, N=60, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

Największy procent badanych przedsiębiorstw komercyjnych (ponad 86%) uznał, że PES należy wspierać przede wszystkim poprzez lepszą ich promocję. Istotne jest również wsparcie finansowe dla samych przedsiębiorstw komercyjnych, co z pewnością stanowiłoby zachętę do nawiązania współpracy. Żaden z podmiotów nie wskazał na to, że nie należy podejmować w tym zakresie żadnych działań.

Podsumowując, trudności z którymi mierzą się PES, choć nie wpływają w sposób znaczny (tj. zagrażający funkcjonowaniu podmiotów) na ich działalność, związane są z:

- Aktualną sytuacją gospodarczą. Przede wszystkim dotyczy to niepewności geopolitycznej, gospodarczej, wzrostu cen surowców, wydatków związanych z prowadzeniem działalności, a wynikających w dużej mierze ze wzrostu inflacji.
- Sytuacją finansową, co pośrednio związane jest także z sytuacją gospodarczą w kraju. W sytuacji niepewności podmioty ukierunkowują swoje działanie na realizację bieżących potrzeb i zobowiązań, innymi słowy „przetrwanie” trudnego okresu. Z tego względu przedstawiciele PES oczekivaliby wsparcia w zakresie finansowania swojej działalności, jednak głównie poprzez przyspieszenie procedur związanych z przyznaniem dotacji czy pożyczki.
- Nawiązaniem trwałego kontaktu z biznesem. PES oczekiwałyby zaangażowania jednostek samorządu terytorialnego w promocję i działania na rzecz ekonomii społecznej, dostosowane wsparcie, przede wszystkim w zakresie nawiązywania pierwszego kontaktu z biznesem.
- Wypromowaniem swojej działalności- przede wszystkim dotyczy to dotarcia do potencjalnych klientów i poszerzenie ich wiedzy na temat działalności podmiotów ekonomii społecznej i korzyści wynikających ze współpracy z nimi. Dobrym pomysłem może być zarówno organizacja spotkań sieciujących, zarówno z przedstawicielami biznesu jak i innymi PES.

Mając wspólny mianownik działań służących rozwojowi ekonomii społecznej, należy dołożyć wszelkich starań, by jak najszybciej go wykorzystać. W odczuwalnym obecnie okresie niepewności gospodarczej zacieśnienie więzi między przedstawicielami PES i podmiotów komercyjnych, może mieć pozytywny wpływ na poziom życia mieszkańców województwa.

3.5 Dobre praktyki

O dobre praktyki, które służyć mogą zawiązywaniu współpracy PES z biznesem zapytano w pogłębionych wywiadach telefonicznych przedstawicieli OWES oraz podmiotów ekonomii społecznej z regionu. Na tej podstawie sformułowano następujące, dobre praktyki:

1. Dywersyfikacja źródeł przychodu

Bez wątplenia środki finansowe niezbędne są do funkcjonowania każdej organizacji. Ekonomizacja trzeciego sektora jest sposobem na uniezależnienie się od dotacji publicznych oraz darowizn osób prywatnych. Niemniej jednak prowadząc działalność zarobkową, PES-y mogą ponownie wpadać w pułapkę przywiązania się do jednego dużego kontrahenta (często podmiotu publicznego) lub wąskiej branży świadczonych usług. Każda perturbacja w otoczeniu zewnętrznym może w takich sytuacjach znacząco w sposób negatywny wpływać na rentowność przedsiębiorstw. Rozwiązaniem – zwłaszcza na samym początku działalności – jest dywersyfikacja źródeł przychodów zarówno przez współpracę z podmiotami działającymi w różnych branżach, jak i zróżnicowanie zakresu i charakteru świadczonych usług. Należy jednak pamiętać o zachowaniu właściwej równowagi pomiędzy ilością wykonywanych działań, a ich jakością. Nie można zostać specjalistą w każdej dziedzinie, a to właśnie jakość wykonywanej pracy była podkreślana przez większość badanych jako atut przedsiębiorstw społecznych.

Wie pani co, nasz wachlarz usług jest tak szeroki, że nawet nie byłabym w stanie wszystkich firm wymienić, bo to jest nie sposób, to jest obszerna kartoteka, ileś tam, nie wiem, tysięcy wręcz kontrahentów, bo naprawdę często jest tak, że u kogoś coś wykonujemy, klient nas poleca, nie wiem, znajomemu, albo komuś z rodziny. To, mówię, no nie jestem w stanie wymienić, bo my działamy w bardzo różnych obszarach. Tak jak pani mówiłam, od gastronomii przez budowlankę, gaz, hydraulikę, więc to naprawdę dużo.

2. Umiejętność szybkiego odnajdywania się w nowej rzeczywistości

Podstawowym założeniem każdego biznesu jest przyjęcie zmienności środowiska, w którym jest on prowadzony. Zmiany te mogą nieść zarówno zagrożenia skutkujące upadkiem przedsiębiorstwa, jak i szanse na jego rozwój. Kluczem do sukcesu jest umiejętność odnajdywania tych drugich i odpowiedniego wykorzystywania na swoją korzyść. Pomocą może okazać się wymieniona wyżej dywersyfikacja działań, która daje możliwość spojrzenia na sytuacja z różnych perspektyw.

To są na przykład tak jak teraz, przyjęliśmy 29 uchodźców ukraińskich. Szukaliśmy partnerów, którzy pomogą nam to utrzymać i znaleźliśmy firmę, która pomogła nam zaopatrzyć pomieszczenia w łożka, przygotowanie 2 łazienek, 2 kuchni. Dzięki temu mogliśmy jako spółdzielnia za swoje pieniądze opiekować się 29 uchodźcami.

3. Kontakty nieformalne jako źródło relacji biznesowych

Podjęcie współpracy, to przede wszystkim obdarzenie się wzajemnym zaufaniem przez każdą ze stron zawierających umowę. Buduje się je albo w trakcie wspólnie wykonywanych działań, albo – jak w przypadku podmiotów dopiero rozpoczynających działalność – poprzez wcześniejsze interpersonalne relacje zawiązywane pomiędzy osobami mającymi wpływ na podjęcie w przyszłości tej współpracy. W gąszczu reklam i ofert, poszukiwanie klientów staje się więc coraz częściej przechodzeniem z nimi na grunt mniej oficjalny lub wręcz prywatny.

Po prostu w kuluarach podczas jakiegoś wydarzenia kulturalnego. Nie był to forma jakiegoś networkingu, czy powiedzmy śniadań biznesowych, czy czegoś, tylko rozmowy podczas wydarzeń kulturalnych, bardziej w tą stronę. I w jednym miejscu też na przykład jedna z naszych znajomych, w sensie naszych mówię tutaj personelu fundacji, też była przez pewien czas pracownikiem działu kadr w jednej z firm.

4. Współpraca PES-ów z PES-ami, jako podmiotami prowadzącymi działalność komercyjną

Podmioty Ekonomii Społecznej często zapominają w poszukiwaniu kontrahentów, że inne organizacje w ich sektorze mogą potrzebować świadczonych przez nie usług lub wytwarzanych towarów, które zamawiają od firm komercyjnych. Dzięki utrzymywaniu ścisłych kontaktów, w tym nieformalnych, mogą korzystać z ofert innych PES. Taka współpraca przynosi podwójne korzyści, ponieważ nie tylko zaspokaja wzajemne potrzeby przedsiębiorstw społecznych, ale i zapewnia utrzymanie środków finansowych wewnątrz sektora.

5. Utrzymanie dobrych relacji między PES-em, a zatrudnionymi w nim osobami

Przedsiębiorstwa społeczne, jak sama nazwa wskazuje, to przede wszystkim ludzie. To dla ich dobra one powstają i to ich rozwojowi one służą. Choć relacje międzyludzkie są bardzo ważne w prawidłowym działaniu każdej organizacji, to biorąc pod uwagę specyfikę PES, wzajemnemu

szacunkowi i zrozumieniu powinny poświęcać szczególną uwagę. Głównym celem PES nie jest zysk, a pomoc w wychodzeniu z wykluczenia społecznego. Będzie to możliwe jedynie w środowisku zapewniającym poczucie bezpieczeństwa i komfortu psychicznego.

Więc mówię, pieniądze są ważne, ale to nawet moi pracownicy mówią, że nie tylko pieniądź obraca się wokół świata, tylko także właśnie dobra atmosfera. Trzeba na spokojnie porozmawiać, że jeden na drugiego nie krzyczy, a jednak wspólnie tworzymy jakieś tam grono, rodzinę. Staram się, bynajmniej, żeby tak było u nas w zakładzie pracy, żeby była taka dobra atmosfera.

6. PES-y, to wsparcie społeczne wspomagane ekonomią

Celem działalności PES nie jest maksymalizacja przychodów finansowych, lecz możliwość realnego wpływania na poprawę losu osób wykluczonych, ich usamodzielnienie i chęć rozwoju. To, zdaniem badanych, ogromna wartość, która powinna być podkreślana podczas każdego działania promujących trzeci sektor. Świadczenia opisujące realną walkę PES-ów z ubóstwem, wywoływanie zmian postaw społecznych, a także budowanie wiary w siebie ich podopiecznych, to najlepsza reklama zachęcająca do nawiązywania współpracy, by stać się częścią niezwykłych przedsięwzięć.

Dla mnie na przykład bardzo dużym plusem, taką dumą, jako szefa firmy jest to, że kilka osób wyszło z bezdomności. Były w noclegowni, jak to się mówi, na garnuszku, łasce i niełasce państwa, a dokładnie w marcu, w lutym tego roku ostatnia osoba z tej grupy wyszła z bezdomności. Wynajmuje swoje mieszkanie, nawet myśli o tym, żeby rozwinąć się bardziej. Jest to osoba, która nie umie czytać i nie umiała pisać, wyszła z bezdomności, poszła do szkoły dla dorosłych. Uczy się pisać i czytać, pracuje i robi duże kroki do przodu w swoim życiu.

7. Przemysłane działania promocyjne sprzyjają nawiązywaniu relacji biznesowych

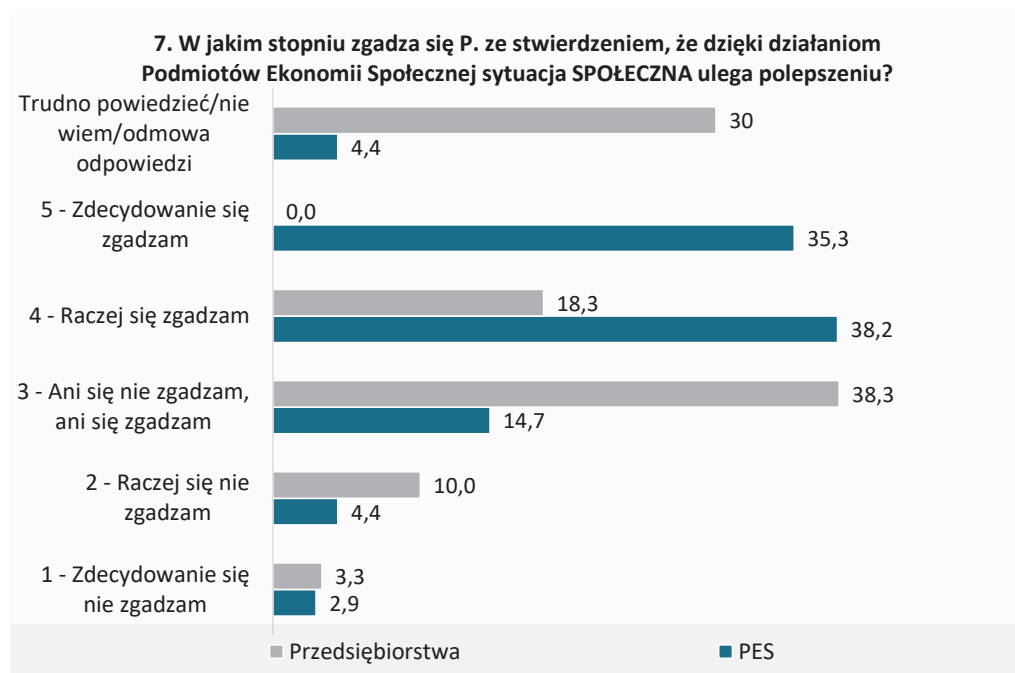
Dobłą praktyką jest także skuteczne promowanie swoich produktów i usług różnymi metodami i kanałami. Po pierwsze, jak zostało ustalone we wcześniejszej części niniejszego raportu- poprzez zamieszczanie oferty w internecie (na stronach www oraz mediach społecznościowych). Ponadto duże znaczenie ma bezpośrednia promocja i prezentacja potencjału i korzyści wynikających ze skorzystania z usług podmiotu (np. na spotkaniach bezpośrednich z samorządami, przedstawicielami władz lokalnych).

Jeżeli wprowadzamy jakiś nowy produkt, tak jak tą kabinę hiperbaryczną, czy cokolwiek innego, organizujemy takie śniadania, na które zapraszamy, opowiadamy o tym, co chcemy robić, jakie to ma korzyści i tak dalej, dla kogo to jest skierowane. (...) Na śniadania zapraszamy zazwyczaj samorządy. Ogólnie robimy to, jak gdyby w przeciągu trzech dni. Najpierw zapraszamy tak bardzo mówiąc brzydko i kolokwialnie tych wszystkich vipów, czyli powiat, starostwo, te instytucje, z którymi współpracujemy PCPR, i tak dalej. W drugim dniu zapraszamy biznes. W trzecim dniu zapraszamy tą grupę, dla której ta oferta, czy ta usługa, którą wprowadzamy jest stricte skierowana.

3.6 Ogólna ocena stanu ekonomii społecznej w regionie

Uczestnicy badania ilościowego (zarówno przedsiębiorstwa komercyjne jak i PES) poproszeni zostali na koniec o ocenę stanu ekonomii społecznej w regionie łódzkim. Badanym zadano pytanie dotyczące wpływu podmiotów ekonomii społecznej na sytuację społeczną oraz ekonomiczną w województwie.

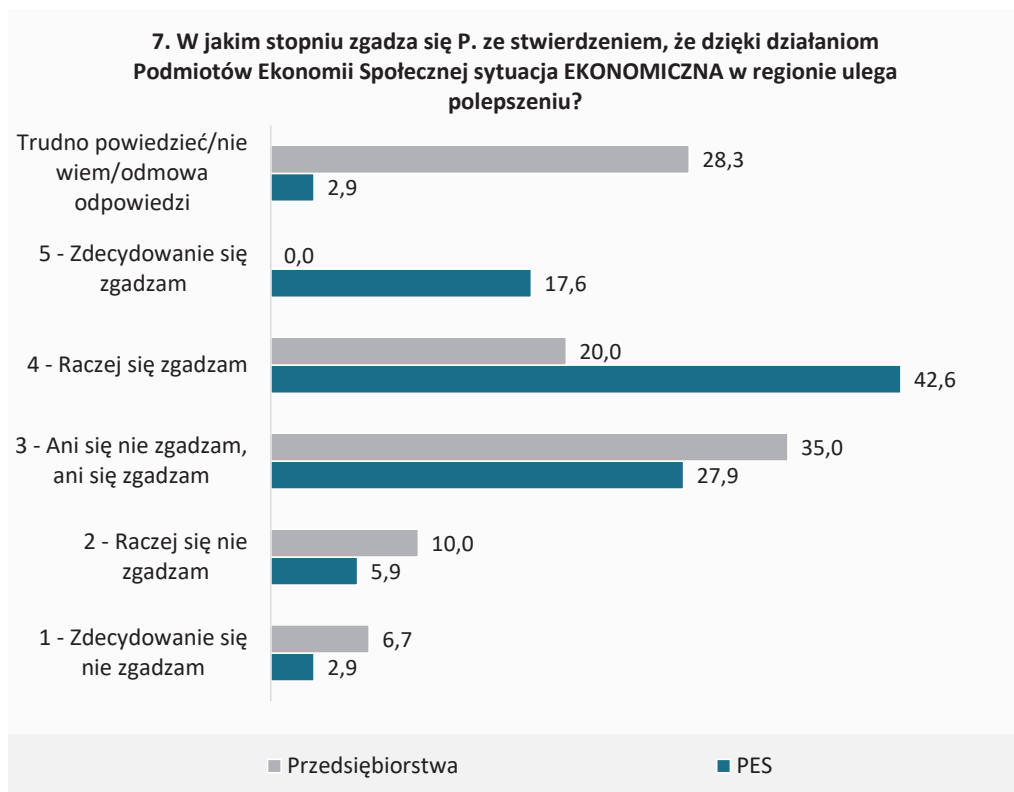
Wykres 12 Działalność PES a sytuacja społeczna regionu

Źródło: opracowanie własne, na podstawie badań, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku na podstawie wyników badań

Jeżeli chodzi o pierwszy wymiar, to większość przedstawicieli PES stwierdziła, że ich zdaniem działania PES przyczyniają się do poprawy tej sytuacji; nieco innego zdania byli natomiast przedstawiciele przedsiębiorstw komercyjnych. Większość z nich miała problem z jednoznaczną odpowiedzią na te pytania, co zapewne spowodowane jest brakiem wiedzy na temat działań podejmowanych przez PES.

Wykres 13 Działalność PES a sytuacja ekonomiczna w regionie

Źródło: opracowanie własne, na podstawie badań, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku na podstawie wyników badań

Podobnie jeżeli chodzi o wpływ na sytuację ekonomiczną regionu przedstawiciele samych podmiotów ekonomii społecznej przyznali, że ich zdaniem działania PES wpływają pozytywnie na stan ekonomii w województwie łódzkim. Podobnie jak poprzednio, przedstawiciele przedsiębiorstw komercyjnych mieli trudność w odpowiedzi na to pytanie.

IV. REKOMENDACJE

Na podstawie wyników badań sformułowano następujące rekomendacje:

1. Pomoc w nawiązywaniu/ zacieśnianiu współpracy między PES a biznesem powinna być w szczególności ukierunkowana na lepszą promocję działalności PES a także na pośredniczenie w zawieraniu tej współpracy między PES a biznesem.

Jak wskazały badania przeprowadzone wśród przedsiębiorców komercyjnych, stopień rozpoznawalności terminu podmiot ekonomii społecznej jest w regionie łódzkim niewielki – większość firm biorących udział w badaniu stwierdziła, że nie słyszały nigdy o tym pojęciu. Zarówno przedsiębiorstwa jak i PES-y wskazywały ponadto na to, że dobrą formą wsparcia takich podmiotów byłaby pomoc PES-om w zakresie promocji ich działań. Wypromowanie takie dotyczyć może:

- Stworzenia i przede wszystkim rozpropagowania spójnej bazy, zawierającej listę podmiotów gotowych do podjęcia współpracy z biznesem, wraz z ich ofertą. Załącznik taki mógłby stanowić uproszczony katalog produktów/ usług gotowy do wykorzystania przez przedstawicieli biznesu. RCPS wydaje corocznie informator dotyczący istniejących PES-ów i oferowanych przez nich usług, jednak zawiera on katalog podmiotów, które wyraziły chęć zaistnienia w treści publikacji. Wobec powyższego rekomenduje się kontynuowane i wzmocnienie działań zachęcających PES do zawierania informacji o ich działalności w informatorze.
- Organizacji kampanii społecznych, które przybliżyłyby/ wyjaśniałyby czym są podmioty ekonomii społecznej (w szczególności kampania taka prowadzona powinna być w mediach społecznościowych, gdyż pozwalają one w krótkim czasie dotrzeć do dużej liczby odbiorców, przy relatywnie niskich kosztach dystrybucji informacji/ reklam). Kampanie takie powinny także w sposób klarowny przedstawiać korzyści płynące ze współpracy biznesu z PES-ami.
- Organizację spotkań sieciujących między przedstawicielami biznesu a PES.

Omówione powyżej wsparcie mogłoby być prowadzone przez OWES-y, jako podmioty statutowo zajmujące się promocją ekonomii społecznej w regionie.

2. Wsparcie liderów PES w zakresie kompetencji miękkich związanych z reklamą i nawiązywaniem relacji biznesowych

Ponad 86% badanych przedsiębiorców komercyjnych oceniło, że PES-y z województwa łódzkiego powinny lepiej promować siebie i swoją ofertę. Promocja taka powinna odbywać się również na poziomie własnej działalności PES. Nieodzowna w tym temacie jest umiejętność właściwej komunikacji posiadanej oferty oraz dotarcia z nią do kręgu potencjalnych odbiorców. Skuteczność działań promocyjnych PES zależy jest w dużej mierze od posiadanych kompetencji związanych z reklamą i nawiązywaniem relacji biznesowych wśród liderów tych podmiotów. Konieczne mogą się więc okazać szkolenia organizowane przez ośrodki wsparcia ekonomii społecznej kierowane do kadry menedżerskiej PES-ów. Mogą to być zarówno szkolenia miękkie odnośnie komunikacji interpersonalnej i negocjacji, jak i w zakresie prowadzenia stron internetowych oraz promocji w mediach społecznościowych.

3. Poprawa elastyczności PES w dostosowywaniu się do warunków gospodarczych

Respondenci najbardziej zadowoleni ze współpracy z biznesem, jak i odnoszący największe sukcesy, to przedstawiciele podmiotów, które dywersyfikują źródła swoich dochodów i potrafią dostosowywać się do zmian otoczenia. Warto rozważyć rozszerzenie zakresu spotkań organizowanych przez RCPS oraz OWES-y o takie, które umożliwią wymianę doświadczeń pomiędzy PES-ami. Podmioty o ugruntowanej pozycji na lokalnym rynku dzieląc się wiedzą będą umacniały swoją markę, a nowopowstałe i rozwijające się zyskają nowe inspiracje do podejmowania dalszych wysiłków. Zarówno specjalizacja organizacji, jak i rozwój w określonym kierunku może wiązać się z koniecznością rezygnacji z części zleceń, które z jakiegoś powodu nie odpowiadają dalszej drodze wybranej przez PES. Taka sytuacja staje się szansą dla innych podmiotów szukających zleceń pod warunkiem, że będą one miały wiedzę o swoim istnieniu i wzajemnych potrzebach.

4. Wsparcie w zakresie utrzymania płynności finansowej

W miarę rozwoju ekonomizacji trzeciego sektora w województwie coraz częściej będą zdarzały się przypadki podmiotów, które zdobywają wciąż kolejnych klientów i zwiększają ilość otrzymywanych zamówień, lecz nie przekroczyły jeszcze granicy stabilności ekonomicznej. Zwracali na to uwagę przedstawiciele PES w przeprowadzanych wywiadach w ramach badania TDI. W tym okresie dużo bardziej niż dotacje, potrzebna będzie czasowa, nawet zwrotna, pomoc finansowa, by umożliwić zdobycie odpowiedniego zapasu kapitału do stabilnego prowadzenia działalności. Niezbędne mogą okazać się pożyczki na preferencyjnych warunkach, poręczenia lub gwarancje udzielane przez ośrodki wsparcia ekonomii społecznej oraz jednostki samorządu terytorialnego.

5. Pomoc w realizacji przedsięwzięć innowacyjnych w trzecim sektorze

Podejście do ekonomii społecznej oparte o przekonanie, że zajmuje się jedynie przedsięwzięciami, które nie wymagają wykorzystania nowoczesnych rozwiązań technologicznych dotyka nawet najbardziej zaangażowanych jej zwolenników. Należy mieć na uwadze, że PES-y mogą świadczyć bardzo szeroki zakres usług i wytwarzać towary na równi z przedsiębiorstwami komercyjnymi. Stąd w rozwoju PES-ów chcących nadążyć za zmianami otoczenia i konkurować z komercyjnymi przedsiębiorstwami coraz większą rolę będą pełniły nowoczesne technologie i innowacyjne inicjatywy. Dużą barierę będzie jednak stanowił, oprócz koniecznego do zaangażowania kapitału, brak bazy laboratoryjnej czy możliwości zatrudnienia osób o wysoko specjalistycznych umiejętnościach. Z tego punktu widzenia ważne staje się przygotowanie podwalin do rozpoczynania współpracy również ze środowiskiem naukowym. Warty rozważenia wydaje się inicjowanie przez RCPS, OWES-y, jak i jednostki samorządu terytorialnego spotkań (m.in. warsztatów, konferencji, wizyt studyjnych) pomiędzy przedstawicielami PES oraz uczelni wyższych i szkół technicznych.

6. Wymiana doświadczeń pomiędzy przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego oraz podmiotów działających na rzecz ekonomii społecznej

Choć ogólne przepisy związane ze wsparciem i funkcjonowaniem PES-ów w całym kraju są jednakowe, to ich interpretacja i realizacja mogą się w pewnym stopniu różnić w zależności od regionu. Warto wymieniać się doświadczeniami i wiedzą branżową. Sprzyja to nie tylko profesjonalizacji podejmowanych działań, ale również jest źródłem inspiracji do optymalizowania stosowanych procedur i ograniczania formalności. Nieocenione w tym zakresie mogą okazać się warsztaty i konferencje przedstawicieli podmiotów zajmujących się wsparciem ekonomii społecznej z różnych terenów kraju. Organizowane mogą one być zarówno przez RCPS, OWES-y, jak i inne organizacje działające w regionie. Spotkania takie mogą stać się również platformą wymiany kontaktów i dobrych praktyk realizowanych przez Podmioty Ekonomii Społecznej funkcjonujące w różnych województwach.

V. ANEKS

5.1 Narzędzia badawcze

Kwestionariusz ankiety CATI dla przedstawicieli Podmiotów Ekonomii Społecznej

Dzień dobry,

Nazywam się i reprezentuję firmę ASM Centrum Badań i Analiz Rynku, która na zlecenie Regionalnego Centrum Polityki Społecznej w Łodzi realizuje badanie dotyczące oceny stanu ekonomii społecznej w regionie łódzkim w roku 2021. Jego celem jest, między innymi identyfikacja możliwych obszarów współpracy sektora prywatnego z podmiotami ekonomii społecznej działającymi na terenie województwa łódzkiego.

W związku z tym chciałabym/chciałbym zadać Pani/Panu kilka pytań na temat współpracy Pani/Pana Podmiotu Ekonomii Społecznej z przedsiębiorstwami. Wypełnienie ankiety powinno zająć 10/15 min. Zebrane dane zostaną wykorzystane jedynie w celach statystycznych i zostaną przedstawione anonimowo w raporcie, bez możliwości połączenia ich z konkretną osobą.

Badanie jest realizowane w ramach projektu pn. „Koordynacja i rozwój ekonomii społecznej w województwie łódzkim”,” współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa łódzkiego na lata 2014 – 2020, Osi priorytetowej IX Włączenie społeczne, Działania IX.3 Rozwój ekonomii społecznej, Poddziałanie IX.3.2 Koordynacja ekonomii społecznej.

0. Jaki podmiot P. reprezentuje?

a) Przedsiębiorstwo społeczne	→	1
b) Spółdzielnia Socjalna	→	2
c) Centrum Integracji Społecznej	→	3
d) Klub Integracji Społecznej	→	4
e) Zakład Aktywności Zawodowej	→	5
f) Warsztat terapii Zajęciowej	→	6
g) Organizacja pozarządowa	→	7
h) Spółdzielnia pracy, inwalidów i niewidomych	→	8
i) Spółka non-profit	→	9

0.1 W jakim powiecie znajduje się P. Jednostka?

a) bełchatowski	→	1
b) brzeziński	→	2
c) kutnowski	→	3
d) łaski	→	4
e) łęczycki	→	5
f) łódzki wschodni	→	6
g) łowicki	→	7
h) opoczyński	→	8
i) pabianicki	→	9
j) pajęczański	→	10
k) piotrkowski	→	11
l) poddębicki	→	12
m) radomszczański	→	13
n) rawski	→	14
o) sieradzki	→	15
p) skierniewicki	→	16
q) tomaszowski	→	17
r) wieluński	→	18
s) wierszowski	→	19
t) zduńskowolski	→	20
u) zgierski	→	21
v) Miasto Łódź	→	22
w) Miasto Piotrków Trybunalski	→	23
x) Miasto Skierniewice	→	24

0.2. Jak długo działa Państwa podmiot?

a) Rok lub krócej	→	1
b) Od ponad roku do 2 lat	→	2
c) Od ponad 2 lat do 5 lat	→	3

d) Powyżej 5 lat	→	4
e) Nie wiem/ trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi	→	5

0.3 Ilu pracowników zatrudnia P. podmiot? Proszę podać liczbę wszystkich zatrudnionych pracowników (w przypadku trudności z odpowiedzią, proszę podać liczbę przybliżoną):

0.3a A Czy pracują u Państwa wolontariusze?

a) Tak, ilu? -----	→	1
b) nie	→	2

0.4. Ilu podopiecznych korzystało w 2021 ze wsparcia oferowanego przez Państwa PES? (w przypadku trudności w podaniu precyzyjnej liczby, prosimy podać liczbę przybliżoną)

Kolejne pytania będą dotyczyły współpracy P. jednostki ze sferą biznesu, czyli firmami komercyjnymi (lub pracodawcami), które nie są Podmiotami Ekonomii Społecznej, a które funkcjonują na terenie województwa łódzkiego lub poza nim.

1. Jak często Państwa Podmiot kontaktował się z przedsiębiorstwami w 2021 roku

a) W ogóle się nie kontaktowała	→	1
b) Sporadycznie (1-2 razy)	→	2
c) Kilukrotnie (3-4 razy)	→	3
d) Częściej niż kilukrotnie (5-9 razy)	→	4
e) Dość często (raz w miesiącu)	→	5
f) Bardzo często (częściej niż raz w miesiącu)	→	6
g) Nie wiem/ trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi	→	99

2. Czy Państwa Podmiot współpracował kiedykolwiek z przedsiębiorstwami komercyjnymi?

a) Tak – wyłącznie z województwa łódzkiego	→	1
b) Tak – z województwa łódzkiego oraz spoza województwa łódzkiego	→	2

c) Tak – wyłącznie spoza województwa łódzkiego	→	3
d) Nie	→	4
e) Nie wiem/ trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi	→	5

P2aa. Na jakich zasadach odbywała się ta współpraca? (pytanie wielokrotnego wyboru) Ankieter.
Możliwość zaznaczenia odpowiedzi w każdej kolumnie tj. w 2021 roku oraz w latach wcześniejszych.

	W 2021 roku	W latach wcześniejszych
a) Wykonywaliśmy usługi/ dostarczaliśmy produkty firmom		
b) Zamawialiśmy/ pozyskiwaliśmy usługi/ produkty od firm- jakie?.....		
c) Realizowaliśmy zadania wspólnie z firmami (na zasadzie partnerstwa)- jakie były to działania?.....		

2a. (jeśli P2aa= a)) Jakie usługi wykonywaliście Państwo w ramach tej współpracy?

Usługi utrzymania czystości (np. Sprzątanie)	→	1
Usługi remontowo-budowlane	→	2
Usługi ogrodnicze	→	3
Usługi stolarskie (np. Wykonanie mebli na zamówienie)	→	4
Usługi gastronomiczne (np. Catering)	→	5
Usługi opiekuńcze (w tym opieki nad dziećmi), rehabilitacyjne	→	6
Usługi biurowe (np. Profesjonalne niszczenie dokumentów)	→	7
Usługi szkoleniowe	→	8
Reklama, poligrafia, wydruki	→	9
Odzież, krawiectwo	→	10
Organizacja eventów, wydarzeń, imprez, pikników itp.	→	11

Inne, jakie?.....	→	12
-------------------	---	----

2b. Czy realizowali Państwo działania wspólne?

2b. (jeśli P2=d) Czy Państwa Podmiot jest zainteresowany ewentualną współpracą z przedsiębiorstwami komercyjnymi w przyszłości?

a) Tak	→	1
b) Nie	→	2
c) Nie wiem/ trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi	→	99

2c. (jeśli P2b=b) Z jakiego powodu nie są Państwo zainteresowani współpracą z przedsiębiorstwami w przyszłości?

a) Brak wiedzy na temat skutków prawnych nawiązanej współpracy	→	1
b) Brak takiej potrzeby	→	2
c) Brak zainteresowania współpracą ze strony przedsiębiorstw	→	3
d) Złe doświadczenia z realizowanej w przeszłości współpracy	→	4
e) Inne? Jakież?	→	5
f) Nie mam zdania/ trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi	→	99

3. (jeśli P2=a/b/c) Skąd dowiedzieli się Państwo o możliwości współpracy z przedsiębiorstwami?

a) Z internetu	→	1
b) Ze spotkań sieciujących	→	2
c) Z prasy	→	3
d) Z telewizji lub radia	→	4
e) Z targów/ konferencji/ seminariów	→	5
f) Od RCPS	→	6
g) Z własnej inicjatywy	→	
h) Z innego źródła, jakiego?...	→	7
i) Nie wiem/ trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi	→	8

4. (jeśli P2=a/b/c) Czy podczas tej współpracy z przedsiębiorstwami pojawiły się jakieś trudności?

a) Tak, jakie?	→	1
b) Nie	→	2
c) Nie pamiętam/nie wiem/ trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi	→	3

5. Czy pracownicy wychodzący z P. PES (kończący współpracę) znaleźli zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw komercyjnych?

a) Tak – ale tylko w roku 2021	→	1
b) Tak – zarówno w roku 2021 jak i wcześniejszych latach	→	2
c) Tak – ale tylko w latach wcześniejszych (z wyłączeniem 2021 roku)	→	3
d) Nie	→	4
e) Nie wiem/ trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi	→	5

5a. Czy posiadają Państwo swoją stronę Internetową lub profil na portalach społecznościowych?

a) Tak, wyłącznie stronę www	→	1
b) Tak, wyłącznie media społecznościowe (np. Facebook)	→	2
c) Tak, zarówno stronę www jak i media społecznościowe	→	3
d) Nie	→	4

5b. (jeżeli P5b= a/b/c) Czy posiadają Państwo na stronie www lub/i w mediach społecznościowych ofertę swoich usług/ produktów?

a) Tak, wyłącznie na stronie www	→	1
b) Tak, wyłącznie na mediach społecznościowych (np. Facebook)	→	2
c) Tak, zarówno na stronie www jak i na mediach społecznościowych	→	3
d) Nie	→	4

6. Czy P. PES oczekuje pomocy w nawiązaniu współpracy?

a) Tak	→	1
--------	---	---

b) Nie	→	2
--------	---	---

6a. (jeżeli P6=a) Od kogo oczekivaliby P. współpracy

a) OWES	→	1
b) MOPS	→	2
c) ROPS	→	3
d) Inne- Jakie?	→	4

6b. (jeżeli P6=a) Jakiego wsparcia oczekivaliby P. w zakresie nawiązywania współpracy z firmami?

a) Pośrednictwo w kontaktach między podmiotem a firmą	→	1
b) Pomoc w wypromowaniu działalności PES	→	2
c) Pomoc w organizacji spotkań z przedsiębiorcami	→	3
d) Umożliwienie udziału w targach i spotkaniach biznesowych	→	4
e) Wsparcie prawne na etapie podpisywania umowy o współpracę	→	5
f) Nie wiem/ trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi	→	99

7. W jakim stopniu zgadza się P. ze stwierdzeniem, że dzięki działaniom Podmiotów Ekonomii Społecznej sytuacja społeczna w P. regionie ulega poprawie? Proszę o ocenę na 5 stopniowej skali, gdzie 1- zdecydowanie się nie zgadzam a 5- zdecydowanie się zgadzam.

1	2	3	4	5	99
Zdecydowanie się nie zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Ani się nie zgadzam, ani się zgadzam	Raczej się zgadzam	Zdecydowanie się zgadzam	Trudno powiedzieć/nie wiem/odmowa odpowiedzi

8. W jakim stopniu zgadza się P. ze stwierdzeniem, że dzięki działaniom Podmiotów Ekonomii Społecznej sytuacja ekonomiczna w P. regionie ulega poprawie? Proszę o ocenę na 5 stopniowej skali, gdzie 1- zdecydowanie się nie zgadzam a 5- zdecydowanie się zgadzam.

1	2	3	4	5	99
Zdecydowanie	Raczej się	Ani się nie	Raczej się	Zdecydowanie	Trudno

się nie zgadzam	nie zgadzam	zgadzam, ani się zgadzam	zgadzam	się zgadzam	powiedzieć/nie wiem/odmowa odpowiedzi
-----------------	-------------	-----------------------------	---------	-------------	---

DZIĘKUJEMY ZA UDZIAŁ W BADANIU.

Kwestionariusz ankiety CATI dla przedsiębiorców

Dzień dobry,

Nazywam się i reprezentuję firmę ASM Centrum Badań i Analiz Rynku, która na zlecenie Regionalnego Centrum Polityki Społecznej w Łodzi realizuje badanie dotyczące oceny stanu ekonomii społecznej w regionie łódzkim w roku 2021. Jego celem jest, między innymi identyfikacja możliwych obszarów współpracy sektora prywatnego z podmiotami ekonomii społecznej działającymi na terenie województwa łódzkiego.

W związku z tym chciałabym/chciałbym zadać Pani/Panu kilka pytań na temat współpracy Pani/Pana przedsiębiorstwa z Podmiotami Ekonomii Społecznej. Wypełnienie ankiety powinno zająć około 10/15 min. Zebrane dane zostaną wykorzystane jedynie w celach statystycznych i zostaną przedstawione anonimowo w raporcie, bez możliwości połączenia ich z konkretną osobą.

0. W jakiej branży działa P. firma?

a. Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	→	1
b. Górnictwo i wydobywanie	→	2
c. Przetwórstwo przemysłowe	→	3
d. Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	→	4
e. Dostawa wody; gospodarowanie ciekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	→	5
f. Budownictwo	→	6
g. Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	→	7
h. Transport i gospodarka magazynowa	→	8
i. Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	→	9
j. Informacja i komunikacja	→	10
k. Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	→	11
l. Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	→	12
m. Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	→	13
n. Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	→	14
o. Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	→	15

p. Edukacja	→	16
q. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	→	17
r. Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	→	18
s. Pozostała działalność usługowa	→	19
t. Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	→	20
u. Organizacje i zespoły eksterytorialne	→	21
inna, jaka?..... (odznaczenie pozostałych odp.)	→	22
nie wiem/ trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi (odznaczenie pozostałych odp.)	→	23

1. Jak długo działa Pani/Pana przedsiębiorstwo?

f) Rok lub krócej	→	1
g) Od ponad roku do 2 lat	→	2
h) Od ponad 2 lat do 5 lat	→	3
i) Powyżej 5 lat	→	4
j) Nie wiem/ trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi	→	5

2. Ilu pracowników zatrudnia P. przedsiębiorstwo?

do 9 pracowników (mikroprzedsiębiorstwo)	→	1
od 10 do 49 pracowników (małe przedsiębiorstwo)	→	2
od 50 do 249 pracowników (średnie przedsiębiorstwo)	→	3
od 250 pracowników (duże przedsiębiorstwo)	→	4

3. W jakim powiecie znajduje się P. przedsiębiorstwo?

bełchatowski	→	1
brzeziński	→	2
kutnowski	→	3
łaski	→	4

łęczycki	→	5
łódzki wschodni	→	6
łowicki	→	7
opoczyński	→	8
pabianicki	→	9
pajęczański	→	10
piotrkowski	→	11
poddębicki	→	12
radomszczański	→	13
rawski	→	14
sieradzki	→	15
skierniewicki	→	16
tomaszowski	→	17
wieluński	→	18
wieruszowski	→	19
zduńskowolski	→	20
zgierski	→	21
Miasto Łódź	→	22
Miasto Piotrków Trybunalski	→	23
Miasto Skierniewice	→	24

4. Czy spotkał/a się P. wcześniej z pojęciem podmioty ekonomii społecznej?

Tak	→	1
Nie	→	2

5. Jakie funkcje realizują P. zdaniem Podmioty Ekonomii Społecznej ?

Integracja w ramach rynku pracy i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu (informacje, szkolenia, doradztwo aż po zaawansowane i spersonalizowane formy wsparcia, takie jak coaching albo faktyczne zatrudnienie osób w formach tymczasowych lub stałych)	→	1
Dostarczanie Usług Publicznych (np. usługi edukacyjne, opiekuńcze	→	2

oraz usługi użyteczności publicznej dot. np. utrzymania zieleni miejskiej i innych prac porządkowych dotyczących mienia publicznego)		
Usługi o charakterze wzajemnym (ubezpieczenia wzajemne, usługi zdrowotno-opiekuńcze, spółdzielnie telefoniczne, ale także mechanizmy wymiany takie jak systemy barterowe czy banki czasu)	→	3
Usługi na otwartym rynku pracy (oferowanie usług – mogą to być m. in. usługi remontowo – budowlane, turystyczne, hotelarskie, gastronomiczne, czy w dziedzinie sprzątnia)	→	4
Dostarczanie dóbr publicznych i rozwój wspólnot lokalnych (m. in. działania w sferze ochrony środowiska, ekologii, ochrony lokalnych tradycji, bezpieczeństwa publicznego, ochrony zabytków i dóbr kultury)	→	5
Działalność handlowa i produkcyjna	→	6
Wszystkie powyższe	→	7

Podmioty Ekonomii Społecznej, czyli PES to: spółdzielnie socjalne, przedsiębiorstwa społeczne i socjalne, podmioty reintegracyjne (Warsztaty Terapii Zajęciowej, Centra Integracji Społecznej, Zakłady Aktywności Zawodowej), stowarzyszenia, fundacje i inne organizacje pozarządowe. Działalność **PES** ma na celu realizację ważnego celu społecznego, którego istota wykracza poza wąsko rozumiany interes członków tych organizacji.

6. Czy Państwa przedsiębiorstwo było kiedykolwiek odbiorcą produktów lub usług PES? (np. Zakładu Aktywności zawodowej, Przedsiębiorstwa Społecznego, Spółdzielni Socjalnej, fundacji?)

TAK	→	1
NIE	→	2

6a. Z jakich usług oferowanych przez PES Państwo skorzystali? (możliwość zaznaczenia więcej niż jednej odpowiedzi)

Usługi utrzymania czystości (np. Sprzątnie)	→	1
Usługi remontowo-budowlane	→	2

Usługi ogrodnicze	→	3
Usługi stolarskie (np. Wykonanie mebli na zamówienie)	→	4
Usługi gastronomiczne (np. Catering)	→	5
Usługi opiekuńcze (w tym opieki nad dziećmi), rehabilitacyjne	→	6
Usługi biurowe (np. Profesjonalne niszczenie dokumentów)	→	7
Usługi szkoleniowe	→	8
Reklama, poligrafia, wydruki	→	9
Odzież, krawiectwo	→	10
Organizacja eventów, wydarzeń, imprez, pikników itp.	→	11
Inne, jakie?.....	→	12

6b. Czy współpracowali Państwo z PES w 2021 roku?

TAK	→	1
NIE	→	2

7. Jak często Państwa Przedsiębiorstwo kontaktowało się z PES w 2021 roku?

W ogóle się nie kontaktowało	→	1
Sporadycznie (1-2 razy)	→	2
Kilkukrotnie (3-4 razy)	→	3
Częściej niż kilkakrotnie (5-9 razy)	→	4
Dość często (raz w miesiącu)	→	5
Bardzo często (częściej niż raz w miesiącu)	→	6
Nie wiem/ trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi	→	99

8. Czy znana jest P. oferta jakiegokolwiek PES z województwa łódzkiego?

TAK	→	1
NIE	→	2

8a. (jeśli P4=1) Skąd dowiedziała/a się P. o ofercie (produktach, usługach) PES? (możliwość zaznaczenia wielu odpowiedzi)

Z Internetu	→	1
-------------	---	---

Ze spotkań sieciujących	→	2
Z prasy	→	3
Z telewizji lub radia	→	4
Z targów/ konferencji/ seminariów	→	5
Od Regionalnego Centrum Polityki Społecznej w Łodzi	→	6
Z innego Urzędu/ Instytucji- jakiego/jakiej....?	→	7
Z innego źródła, jakiego?...	→	8
Nie wiem/ trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi	→	99

9b. Czy Państwa przedsiębiorstwo jest zainteresowane ewentualną współpracą z PES w przyszłości?

Tak	→	1
Nie	→	2
To zależy, od czego?.....	→	3
Nie mam zdania/ trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi	→	99

9c. (jeśli P4b=2) Z jakiego powodu nie są Państwo zainteresowani współpracą z PES w przyszłości?

Brak wiedzy na temat PES, ich działalności	→	1
Brak wiedzy na temat skutków prawnych nawiązanej współpracy	→	2
Brak dostosowanej oferty PES do profilu działalności przedsiębiorstwa	→	3
Obawa przed złą/ niewystarczającą jakością usług/ produktów dostarczanych przez PES	→	4
Złe doświadczenia z poprzedniej współpracy z PES	→	5
Inne, jakie?.....	→	6
Brak takiej potrzeby	→	7
Nie mam zdania/ trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi	→	99

10. (jeżeli P2=1) Czy podczas Państwa współpracy z PES pojawiły się jakieś trudności?

Tak, jakie?	→	1
Nie	→	2
Nie pamiętam/ nie wiem/ trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi	→	99

11. W jaki sposób należałoby Państwa zdaniem zachęcać przedsiębiorstwa do współpracy z PES?

Wsparcie finansowe dla przedsiębiorstw decydujących się na współpracę z PES	→	1
Lepsza Promocja PES i ich oferty	→	2
Organizacja spotkań sieciujących biznes i PES	→	3
Seminaria/warsztaty w zakresie podnoszenia wiedzy o PES i ich działalności	→	4
Organizacja możliwości stażu w przedsiębiorstwach dla przedstawicieli PES	→	5
Inne? Jakież?	→	6
Nic nie należy robić	→	7

12. (Jeżeli P0.4 = tak) W jakim stopniu zgadza się P. ze stwierdzeniem, że dzięki działaniom Podmiotów Ekonomii Społecznej sytuacja społeczna w regionie łódzkim uległa poprawie?

13. Proszę o ocenę na 5 stopniowej skali, gdzie 1- zdecydowanie się nie zgadzam a 5- zdecydowanie się zgadzam.

1 Zdecydowanie się nie zgadzam	2 Raczej się nie zgadzam	3 Ani się nie zgadzam, ani się zgadzam	4 Raczej się zgadzam	5 Zdecydowanie się zgadzam	99 Nie wiem/trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi
-----------------------------------	-----------------------------	---	-------------------------	-------------------------------	--

14. (Jeżeli P0.4 = tak) W jakim stopniu zgadza się P. ze stwierdzeniem, że dzięki działaniom Podmiotów Ekonomii Społecznej sytuacja ekonomiczna w regionie łódzkim uległa poprawie? Proszę o ocenę na 5 stopniowej skali, gdzie 1- zdecydowanie się nie zgadzam a 5- zdecydowanie się zgadzam.

1	2	3	4	5	99
Zdecydowanie się nie zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Ani się nie zgadzam, ani się zgadzam	Raczej się zgadzam	Zdecydowanie się zgadzam	Nie wiem/trudno powiedzieć/ odmowa odpowiedzi

DZIĘKUJEMY ZA UDZIAŁ W BADANIU.

Kwestionariusz wywiadu TDI dla przedstawicieli Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej

Dzień dobry,

Nazywam się i reprezentuję firmę ASM Centrum Badań i Analiz Rynku, która na zlecenie Regionalnego Centrum Polityki Społecznej w Łodzi realizuje badanie dotyczące oceny stanu ekonomii społecznej w regionie łódzkim w roku 2021. Jego celem jest, między innymi identyfikacja możliwych obszarów współpracy sektora prywatnego z podmiotami ekonomii społecznej działającymi na terenie województwa łódzkiego.

W związku z tym chciałabym/chciałbym porozmawiać z Panią/Panem na temat współpracy Pani/Pana Podmiotu Ekonomii Społecznej z przedsiębiorstwami. Rozmowa potrwa około 45-60 minut.

Zebrałe dane zostaną wykorzystane jedynie w celach statystycznych i zostaną przedstawione anonimowo w raporcie, bez możliwości połączenia ich z konkretną osobą.

W celu dokonania prawidłowych transkrypcji oraz kontroli mojej pracy zwracam się z prośbą o możliwość nagrania naszej rozmowy. Czy wyraża Pani/Pan zgodę?

(moderator: jeśli tak, włączyć nagrywanie. Jeśli nie, na bieżąco dokonywać notatek ze spotkania).

1. Proszę powiedzieć, który OWES P. reprezentuje oraz jaka jest P. rola w OWES, jak długo P. pracuje w OWES, jakie są P. inne doświadczenia związane z pracą na rzecz Ekonomii Społecznej

2. Jak oceniłaby/oceniłby P. działalność i kondycję łódzkich podmiotów ekonomii społecznej?

Moderator. Doprecyzować: jak Państwa zdaniem radzą sobie- finansowo, kadrowo, czy ogólnie- łódzkie PES. Czy któreś są P. zdaniem w gorszej sytuacji? Jeśli tak to które? (chodzi o typ podmiotu)

3. Jaki jest ich potencjał?

a) jaki ich odbiór w społeczeństwie?

4. Jak oceniłaby/oceniłby P. współpracę łódzkich podmiotów ekonomii społecznej z przedsiębiorstwami biznesowymi?

a. Jak często dochodzi to takiej współpracy?

b. Jaki jest zakres tej współpracy?

c. Jakie są efekty tej współpracy?

d. Jakie formy współpracy podejmowane są najczęściej?

e. Jakie formy współpracy podejmowane są najrzadziej?

f. Czy mają one charakter stały czy nie?

5. Jakimi P. zdaniem są największe problemy współpracy PES z przedsiębiorstwami?

Moderator. Pozwolić na swobodną wypowiedź, następnie dopytać:

- a. W czym należałoby szczególnie wesprzeć PES jeśli chodzi o nawiązanie współpracy z biznesem?
- b. Czy PES są atrakcyjnym partnerem dla biznesu? Jeśli tak, to które (o jakim profilu działalności?)
Dlaczego tak/ nie?
- c. Jakie są P. zdaniem korzyści dla firm z korzystania z usług PES?
- d. Jakimi z Pana/Pani zdaniem wynikają korzyści dla PES ze współpracy z przedsiębiorcami?
- e. A jakie zagrożenia lub potencjalne trudności mogą się z tym wiązać?
6. Dlaczego P. zdaniem przedsiębiorstwa podejmują współpracę z podmiotami ekonomii społecznej?
7. A dlaczego przedsiębiorstwa nie decydują się na podjęcie współpracy z PESami?
8. Jakimi z Pana/Pani zdaniem czynniki wpływają na rozwój współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami?
9. Jakimi mogą stanowić bariery takiej współpracy?
10. Jaka jest rola P. OWES we współpracy PES z przedsiębiorstwami?
 - a. Czy P. OWES pomaga w nawiązaniu współpracy pomiędzy PES a przedsiębiorstwami?
 - b. Czy motywujecie P. do nawiązania takiej współpracy? Jeśli tak to w jaki sposób?
11. Jak oceniłby/oceniłaby P. obecnie relacje podmiotów ekonomii społecznej z terenu województwa łódzkiego z firmami z tego terenu?
12. Jakimi są z Pana/Pani zdaniem korzyści dla PES z nawiązywania współpracy z podmiotami komercyjnymi?
13. Jakimi są z Pana/Pani zdaniem korzyści dla przedsiębiorstw z nawiązywania współpracy z podmiotami komercyjnymi?
14. Jak wygląda P. współpraca podejmowana z innymi podmiotami publicznymi lub prywatnymi w celu wspierania PES (w tym do nawiązywania współpracy PES – biznes)?
 - a. Na jakich zasadach podejmowana jest ta współpraca? Na czym ona polega?
 - b. Jaka jest jej skuteczność?
15. Skąd z Pana/Pani zdaniem sektor biznesowy powinien czerpać wiedzę na temat możliwości współpracy z PES? – (moderator.) najpierw swobodna możliwość, a następnie moderator dopytuje o następujące elementy (jeżeli się nie pojawiły w wypowiedzi respondenta) z internetu? Ze spotkań sieciujących? Z pracy? Z telewizji lub radia? Z targów/konferencji/seminariów? Od RCPS?
16. Jakimi dałby/dałaby P. rekomendacje w zakresie współpracy podmiotów ekonomii społecznej z przedstawicielami lokalnego biznesu w województwie łódzkim?
17. Proszę wskazać jakie są z Pana/Pani zdaniem dobre praktyki w zakresie współpracy między lokalnym biznesem, a podmiotami ekonomii społecznej w województwie łódzkim?

Czy chciałaby/chciałby P. coś dodać? Coś nie zostało poruszone w naszej rozmowie, a P. zdaniem powinno się w niej znaleźć?

Dziękuję za udział w badaniu.

Scenariusz wywiadu TDI dla przedstawicieli Podmiotów Ekonomii Społecznej

Dzień dobry,

Nazywam się i reprezentuję firmę ASM Centrum Badań i Analiz Rynku, która na zlecenie Regionalnego Centrum Polityki Społecznej w Łodzi realizuje badanie dotyczące oceny stanu ekonomii społecznej w regionie łódzkim w roku 2021. Jego celem jest, między innymi identyfikacja możliwych obszarów współpracy sektora prywatnego z podmiotami ekonomii społecznej działającymi na terenie województwa łódzkiego.

W związku z tym chciałabym/chciałbym porozmawiać z Panią/Panem na temat współpracy Pani/Pana Podmiotu Ekonomii Społecznej z przedsiębiorstwami. Rozmowa potrwa około 45-60 minut.

Zebrałe dane zostaną wykorzystane jedynie w celach statystycznych i zostaną przedstawione anonimowo w raporcie, bez możliwości połączenia ich z konkretną osobą.

W celu dokonania prawidłowych transkrypcji oraz kontroli mojej pracy zwracam się z prośbą o możliwość nagrania naszej rozmowy. Czy wyraża Pani/Pan zgodę?

(moderator: jeśli tak, włączyć nagrywanie. Jeśli nie, na bieżąco dokonywać notatek ze spotkania).

1. Proszę powiedzieć w jakim PES P. pracuje i czym się P. zajmuje w ramach swoich obowiązków zawodowych? Jak długo P. pracuje w PES? Jakie ma P. inne doświadczenia związane z pracą na rzecz PES?

- a. Od jak dawna działa Państwa podmiot?
- b. Jakie jest zakres Państwa usług?
- c. Czy borykacie się Państwo z jakimiś problemami, trudnościami? Jakimi?

2. Jak oceniłaby/oceniłby P. działalność łódzkich podmiotów ekonomii społecznej oraz ich kondycję i pozycję w województwie? **Moderator. Doprecyzować: jak Państwa zdaniem radzą sobie finansowo, kadrowo, czy ogólnie- łódzkie PES. Czy któreś są P. zdaniem w gorszej sytuacji? Jeśli tak to które? (chodzi o typ podmiotu)**

- a. Jaki jest ich potencjał?
- b. Jaki ich odbiór w społeczeństwie?

3. Jak oceniłaby/oceniłby P. sytuację swojego podmiotu z uwzględnieniem o kwestii organizacyjnych?
4. Jak oceniłaby/oceniłby P. sytuację swojego podmiotu z uwzględnieniem kwestii finansowych?
5. Porozmawiajmy teraz o współpracy Państwa PES z firmami komercyjnymi:

- a. W jaki sposób została nawiązana współpraca?
 - b. Z jakim przedsiębiorstwem współpracuje Pani/Pana PES?
 - c. Co jest przedmiotem/czego dotyczy współpraca z firmą?
 - d. Jaki jest zakres tej współpracy?
 - e. Jaki jest poziom zadowolenia P. Podmiotu Ekonomii Społecznej z tej współpracy?
 - f. Jakie są efekty P. współpracy?
 - g. Jakie formy współpracy podejmowane są najczęściej?
 - h. W jakim wymiarze współpracujecie (na stałe, czy od czasu do czasu (raz w miesiącu), raz na kwartał, raz na pół roku, raz na rok? ,)
 - i. Jakie problemy napotykanie P. we współpracy z przedsiębiorstwami?
 - j. Jakie są P. doświadczenia w ramach tej współpracy?
 - k. Czy PES będzie kontynuował tę współpracę?
6. Jakie przewidywane trudności mogą się pojawić przy podejmowaniu współpracy między lokalnym biznesem a PES?
7. Jakie przewidywane trudności mogą się pojawić podczas trwającej współpracy między lokalnym biznesem a PES?
8. Jakimi P. zdaniem czynniki wpływają na rozwój istniejącej współpracy pomiędzy PES takimi jak P. a przedsiębiorstwami?
9. Jakimi P. zdaniem czynniki wpływają na możliwość nawiązania nowej współpracy pomiędzy PES takimi jak P. a przedsiębiorstwami?
10. Jakimi mogą być bariery współpracy pomiędzy PES, a przedsiębiorstwami??
11. Czy pracownicy wychodzący (kończący współpracę) z P. podmiotem zostają zatrudnieni w przedsiębiorstwach z terenu województwa łódzkiego?
- a. W jakich firmach najczęściej znajdują zatrudnienie? Czy wiedzą Państwo co w tych firmach robią, na jakich stanowiskach są zatrudnieni?
Jeśli nie to:
 - a. Dlaczego P. zdaniem tak się dzieje? Jakie są tego P. zdaniem przyczyny?
11. Jak oceniłby/oceniłaby P. obecnie relacje swojego Podmiotu z firmami z terenu województwa łódzkiego?
12. Jakiego rodzaju wsparcia oczekuje P. Podmiot Ekonomii Społecznej od przedsiębiorstw?
- a. Co mogłyby zrobić w tej kwestii władze gminy/ urzędy?
 - b. A czy jest coś co mogłyby zrobić same firmy komercyjne?

13. Co zmieniłby/zmieniłaby P. w zakresie współpracy z przedsiębiorstwami? Co można by zmienić w ramach tej współpracy?

14. Czy oczekuje Pani/Pan wsparcia w nawiązywaniu współpracy z przedsiębiorstwami?

a. Od kogo oczekiwałaby Pani/oczekiwałby Pan wsparcia (OWES/RCPS/ inny)?

15. Jakie dobre rozwiązania/pomysły przychodzą P. na myśl w kwestii ulepszenia tej współpracy między takimi jak P. Podmiotami Ekonomii Społecznej a firmami?

Czy chciałaby/chciałby P. coś dodać? Coś nie zostało poruszone w naszej rozmowie, a P. zdaniem powinno się w niej znaleźć?

Dziękuję za udział w badaniu.

5.2 Spis tabel i wykresów

Tabela 1 Podział województwa łódzkiego na subregiony	6
Tabela 2 Cel szczegółowy – techniki badawcze.....	7
Tabela 3 Charakterystyka próby- przedsiębiorcy	11
Tabela 4 Charakterystyka próby- PES-y.....	12
Tabela 5 Przedsiębiorstwa społeczne w regionie- dane statystyczne.....	28
Tabela 6 Znajomość pojęcia podmioty ekonomii społecznej.....	33
Tabela 7 Znajomość oferty PES	34
Tabela 8 Częstotliwość kontaktów z przedsiębiorstwami.....	36
Tabela 9 Częstotliwość kontaktów z PES.....	38
Tabela 10 Bycie odbiorcą usług PES w opinii przedsiębiorców	39
Tabela 11 Współpraca przedsiębiorców z PES	39
Tabela 12 Współpraca PES z przedsiębiorcami	42
Tabela 13 Powody braku nawiązania współpracy PES z biznesem	44
Tabela 14 Zatrudnienie pracowników PES w biznesie	46
Tabela 15 Posiadanie strony www i mediów społecznościowych przez PES	53
Tabela 16 Dostępność oferty usług/produktów na stronie www/ mediach społecznościowych	54
Tabela 17 Oczekiwana pomoc PES	61
Wykres 1 Współpraca PES z przedsiębiorstwami.....	40
Wykres 2 Zainteresowanie przyszłą współpracą z przedsiębiorstwami komercyjnymi.....	43
Wykres 3 Źródła wiedzy o możliwości współpracy z przedsiębiorcami	45
Wykres 4 Działania realizowane przez PES- ogólny podział	48
Wykres 5 Usługi/ produkty pozyskiwane przez PES.....	49
Wykres 6 Usługi/ produkty oferowane przez PES.....	50
Wykres 7 Bariery i trudności we współpracy z przedsiębiorstwami	57
Wykres 8 Zakres pomocy oczekiwany przez PES.....	61
Wykres 9 Sposoby wspierania PES w opinii przedsiębiorców komercyjnych	64
Wykres 10 Działalność PES a sytuacja społeczna regionu	70
Wykres 11 Działalność PES a sytuacja ekonomiczna w regionie.....	71

Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi
Jednostka Organizacyjna Samorządu Województwa Łódzkiego

91-302 Łódź, ul. Snycerska 8
tel. 42 203 48 00

www.rcpslodz.pl
www.es.rcpslodz.pl

Regionalne Centrum Polityki Społecznej w Łodzi
Jednostka Organizacyjna Samorządu Województwa Łódzkiego
ul. Snycerska 8, 91-302 Łódź
tel. 42 203 48 00
fax 42 203 48 17
www.rcpslodz.pl
www.es.rcpslodz.pl